БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеН

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 ФЕВРАЛЬ 18 ПЯТНИЦА № 36 (3230)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

«Сааттыг херээженнериниң уруг дүжүрүүшкүнү кылганы дээш кеземче харыысалгазын күш чок болдурар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында Хоойлу (1 арын).

Америк журналистер В. Р. Херст, Кингсбери Смит болгаш Ф. Конниф олар-биле Н. С. Хрущевтуң беседазы (1—2 арыннар).

Тайвань районда байдал-биле холбашкан конференцияны чыылдырар дугайында ССРЭ-ниң саналы (2 арын).

Көдээ ажыл-агыйны улам ыкай хөгжүдери дээш (3 арын).

К. Нурзат, Б. Сарыг-оол.—Колхозту организиде, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар (4 арын).

Кыдат Улус Республикада (4 арын). Улустар аразының харылзаларында дүшкүүрүг чорукту кошкадыр талазы-биле азия конференциязынга белеткел (4 арын).

Мурнуу Вьетнамда АКШ-тың лайын белеткели (4 арын).

Фин ажылчыннарының ажыл сексалышкыны (4 арын).

Херээженнериниң конькиге дүрген маңнаарының талазы-биле делегейниң бирги чери дээш (4 арын).

Бүдүрүлгелерге күш-ажылдың сагылга-чурумун сагыыр

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринге бистиң чуртувус улуг чедишкиннерни чедип алган. Ол болза бүдүрүлгеге бо үениң болбаазырааңгай чаа техниказын шингээдип алганының, күш-ажылдың чорудулгаларын калбаа-биле механизастаанының, ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның мергежилиниң бедээнииң, миллион-миллион ажылчы массаларның чогаадыкчы инициативазының өскениниң түңнелинде болдунган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демисел күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары-биле, социалистиг үлетпүрүүн ажыл-ишчилерин күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөрүнге кижизидери-биле үзүлбес холбаалыг. Социалистиг күрүнениң экономиктиг күчүзүн улам ыкай хөгжүдери ажылчы чоннуң коммунистиг медерелинин өөрүлдезиниң улуу-биле хамааржыр.

Үлетпүр бүдүрүлге черлеринге күрүнениң берген планныг онаалгаларының күүселдези, продукцияның шынарын бедидери болгаш ооң бот-үнезин чиигедири бүдүрүлгеде күш-ажылдың организациязын шын тургусканындан хамааржыр. Күш-ажылдың организациязы кайда-ла сула азы шын эвес тургустунган болдур — ол чорук хожудаашкынны, план күүсетпес чорукту, ажылчыннарның ажылга өө харыысалга чок болур чоруун чайлаш чок төрүүндүрер. Бо бүгү каттышкаш, бүдүрүлгениң хөгжүдезинге, ооң экономиказынга улуг саат ужураштырар деп чүве билдингир.

Бүдүрүлгеге күш-ажылдың сагылга чурумун быжыктырарының хөрөөнге улуг четпестер бистиң областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылынга эрткен чылын турган. Эрткен чылдың ол аарыглыг четпестериниң областың чурт үлетпүр эргелелинде хамааржып турар бүдүрүлгелерде болгаш Кызыл хоорайның чамдык бүдүрүлгелеринде ам-даа катаптатының турарын 1955 чылдың январь айның бүдүрүлге планының күүселдези тодаргай херечилеп турар.

Кызылдың туйбу заводу, Раскова аттыг лазаныга комбинады, алгы заводу болгаш өске-даа чамдык бүдүрүлгелер январь айның планын күүсетпээн. Бо алы үнген бүдүрүлгелерде күш-ажылдың сагылга-чуруму ам-даа булу деннелде. Бүдүрүлге планын күүсетпес, түвени үрей кылыр болгаш ажыл шагын чөп ажыглавас чоруктар ажылчыннарның талазында хөй. Бүдүрүлгелерде күш-ажылдың сагылга чурумун үреп, совет ниитилелдиң мурнунга бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүсетпейн турар ийи-чаңгыс хожудангай кижилер бүдүн коллективтиң ажылын моондактап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн кудуладып турар чоруктар чок эвес. Социалистиг өнчүнү ээ көрбес, ону төтчегдөөр үүлдер чүгле ажылчыннарның талазынга эвес, харын тус-тус бүдүрүлгелериниң чамдык удуртукчу ажылдакчыларының талазынга турган болгаш чамдык черлерде ам-даа бар. Бо бүгү болунуң эдлээнде баргаш чиг-этти, материалдарны, оттулар үүлдү болгаш өске-даа эт-хөреңгини доктааткан хемчээлиндеН ажыр чарыгдаарынга чедирген, а ол чорук бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның бот-үнезин аартаткан.

Мындыг чижектериниң «Тыва тудуг» трестиниң, көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң тудуг-монтаж конторазының ажылында барын чоокта чаа болуп эткен тудугжуларның область чөвүлел хуралы илереткен. «Тыва тудуг» трестизи бүдүрүлге планын үр чылдарның иштинде күүсетпейн туруп-туруп бо чылдың январь онаалгазын ажыр күүсеткен. Трестиниң ажылынга ол бурунгаар улуг базым болган. Бо чедишкин трестиң чамдык удуртур ажылдакчыларының бажын дескиндирипкени чугаажок. Ол эштер трестиң тудуг планының мурнуку чылдарга бодаарга бо чылдың январь айда эвээш болганын уткаш, ону тресте күш-ажылдың сагылга чурумунуң үс хуу быжыканындан болган деп санап турарлар.

Шынап-ла, тресте күш-ажылдың организациязы бо чылын элээн экижээн, бүдүрүлге планын күүсетпес чорук ажылчыннарның талазында ховартаан. Ынчалза-даа күш-ажылдың сагылга-чурумун үрөөр, ажылга үнмес болгаш материалдарга, дерилгелерге кам чок чоруктар чүгле ажылчыннарда эвес, харын чамдык коммунистерде безин ам-даа бар. Ындыг чижек Кызылдың электростанциязында база бар. Ажыл шагы үзер, ажылга эзирик кээр болгаш оналашкан ажылынга коллективке турган. Ооң хараазы-биле чамдык машиналарның болгаш агрегаттарның хөй шактарда ажылдавайн, хоорайның чонунга болгаш бүдүрүлгелерге энергия бербейн баар таварылгалары тургулаан.

Күш-ажылдың сагылга-чуруму районнарның үлетпүр комбинаттарында дыка кошкак. Туранның үлетпүр комбинады бо талазы-биле хамыктың сөөлүнде болуп турар. Комбинаттың администрация чери, партия, профэвилел организациялары күш-ажылдың организациязын экижидер дугайында хемчег албайн, ажыл шагы үзер, ажылдан эрте чанар, чиг-эт, материалдарга кам чок, чудуларачы кижидер-биле шинтпирлиг демисешпейн турар. Коллективте, күш-ажылдың организациязының сулазындан комбинаттың бүдүрүлге планын кол көргүүтлер талазы-биле күүсетпейн турары таварылга эвес. Барыын-Хемчиктиң, Тожунуң болгаш Улуг-Хемниң үлетпүр комбинаттары ажылчыннарның ортузунга кижизидилге ажылын кулу деннелде тургускан. Кижизидилге ажылының чугула чепсээ болур бүдүрүлге хуралдары ховар болуп турар.

Күш-ажылдың сагылга чурумун бүдүрүлгелерге болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларынга моон соңгаар уламна быжыктырары партия, комсомол, профэвилел болгаш өске-даа хөй ниити организацияларының чугула сорулгаларының бирээзи болур. Олар күш-ажылдың сагылга чурумун быжыглаарының улуг-ужуру-биле хөрөөнге ооң шинтпирлиг ролюн ажылчыннарга тайылбырлап бээр хүлээлгелиг. Партия болгаш чазактың социалистиг үлетпүрүү болгаш көдээ ажыл-агыйны сайзырадыр, чоннуң материалдыг чаагай байдалын экижидер дугайында доктаал шинтпирлерин калбаа-биле тайылбырлаар ужурлуг. Күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөр, социалистиг өнчүге камныг болур дугайында лекция, беседаларны калбартыры эртежок чугула. Совет кижилериниң бүгү күжүн ийи-чаңгыс хожудангай кижилериниң медерелинде капитализмниң артынчыларын узуткаар дээш демиселлге мобилизастаар херек.

Ажылчы чоннуң күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөрүнге кижизидери социалистиг чарышты чер болганга бүгү талазы-биле деткиири-биле үзүлбес холбаалыг. Социалистиг чарыш күш-ажылдың сагылга чурумун быжыгаарынга, хожудан каан турарларны мурнакчыларының деннелинге чедир көдүрериниге, үнелеп четпес улуг рольдуг. Социалистиг чарышты хүн бүрү удуртуру, ооң түңнелдерин үндүрери партия, комсомол, профэвилел организацияларының болгаш бүдүрүлгениң администрация черлериниң кичээнгейинин төвүнге турар ужурлуг.

Ешки беш чылдың планын хуусаа бетинде күүседири дээш база бүгү улустуң байырлалының хүнү—РСФСР-ниң Дээди Совединиң болгаш чер-чер Советтериниң соңгудаларына бүдүрүлгечи чаа чедишкиннер-биле ужуражыр дээш күжениишкиннигг ажылдаары совет кижи бүрүзүнүң патриотчу хүлээлгези болур. Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары — күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринің үндезини болур деп түвени совет кижи бүрүзү тодаргай билген турар ужурлуг.

„Сааттыг херээженнериниң уруг дүжүрүүшкүнү кылганы дээш кеземче харыысалгазын күш чок болдурар дугайында“ ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаар дугайында

ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

«Уруг дүжүрүүшкүнүн кылганы дээш сааттыг херээженнериниң кеземче харыысалгазын күш чок болдурар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1954 чылдың август 5-те Чарлыын бадылаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1955 чылдың февраль 7.

Америк журналистер В. Р. Херст, Кингсбери Смит болгаш Ф. Конниф олар-биле 1955 чылдың февраль 5-те

Н. С. ХРУЩЕВТУҢ беседазы

Кингсбери Смит болза Херст болгаш ооң өөрү Дээди Советтиң сессиязы-биле холбаштыр Н. С. Хрущевтуң аажок чай чогун билгеш, оларны хүлээн алыр шаңгени ооң тыпканы дээш хаңзы-биле өөрүн четирген деп чугаалаан. Көдээ ажыл-агыйны чорударының америк аргаларының дугайында СЭКП ТК-ниң Пленумунга Н. С. Хрущевтуң чооктагы чаа чугаазынга таарымчалыг чугааларын болгаш ылаңгыя ол аргалар совет көдээ ажыл-агыйга эки үлегер-чижек босп болур ийик дээзиниң дугайында ооң сөстерин олар шуптту улуг сонуургал-биле демдеглээннер деп Кингсбери Смит үргүлчүлеп чугаалаан. Херст ооң-биле холбаштыр Н. С. Хрущевтан айтырыг салырын күүзээн ийик.

Америкада кукурузаны болгаш таразны канчаар өстүрүп турарының дугайында Н. С. Хрущевтуң таарымчалыг үнелелин номчаан, бир эвес совет кижилер АКШ-та амыдыралдың эки талаларын, а американнар—ССРЭ-де амыдыралдың эки талаларын үргүлчү демдеглеп турар болза, эки болур ийик деп бодал мээн бажымга кирип келген деп **Херст** чугаалаан. Ынчаарга олар амгы үеде бот-боттарын үргүлчү аажок шүүмүүлежип, таарымчалыг фактыларга шоолуг дектаавайн турар.

Н. С. Хрущев ооң-биле чөпшөөрежир ирги бе деп Херст айтырган.

Н. С. Хрущев ооң-биле чөпшөөрежир турар болгаш ол кончуг ажыктыг болур ийик деп санап турар мен деп харылаан. Ооң бодалын өзугаар алырга, АКШ-та эки үүлдер хөй. Американнар Совет Эвилелиниң хөй-хөй солун болгаш боттарынга ажыктыг үүлдү тып болур ийик деп ол бодап турар. Ол чорук чүгле көдээ ажыл-агыйның айтырыгларынга эвес, харын үлетпүргe, а ол ышкаш өске-даа алырларга база хамааржыр.

Херст бир тээ Н. С. Хрущев америк амыдыралдың чамдык талаларының дугайын эки деп көргенде, база бир тээ Н. С. Хрущев АКШ-ка кажан-даа чорбаанын Херстке билдингир болганда америк көдээ ажыл-агый-биле, үлетпүр-биле болганы өнделгинин аар үлетпүр болуп турар.

Чижек кылдыр чугаалаарга, СЭКП ТК-ниң сөөлгү Пленуму мал ажылын улам ыкай хөгжүдер дугайында шинтпирни хүлээн алган. Мал ажылы деп чүл? Ол дээргe, херектиң чогум утказы-биле алырга улустуң хереглел үүлдерин бүдүрери болур. Ынчаарга мал ажылының хөгжүлдези көдээ ажыл-агыйга тракторларны, көдээ ажыл-агый машиналарын болгаш ооңдаа өскелерни берип турар аар үлетпүрнүң хөгжүлдези чокка болдунар аргажок. Мынчангаш бир эвес бүгү улус ажыл-агыйны ажыл-агыйның яныы-бүрү адырларынның каттыжышкыны болуп турар болганда ол каттыжышкынга кол черни аар үлетпүр эллээр ужурлуг.

Аар үлетпүрнүң хөгжүлдези камгалалга бе азы тайбың хереглелге салдынган бе дээр айтырыг кандыгыл дээрге, Совет Эвилелинде бирээзи бирээзинге удурланышкак чүве чогун сөглөөр ужурлуг мен деп, Хрущев чугаалаан. Бистер коммунистер бис, база бистиниде камгалалга акша-хөреңгилерни чарыгдап турар—ол дээрге аргажоктуң кырындан чүве-дир ийин деп Н. С. Хрущев чугаалаан. Улустуң акша-хөреңгилерин камгалалга чарыгдавас аргалыг болурун күзеп турар бис. Ындыг арга кажан-бир шагда туруп келириңге ол, Хрущев, бүзүреп турар. Ынчалзажок делегейниң амгы байдалы акша-хөреңгилериниң чамдыгының камгалалга чарыгдаарынче Совет Эвилелин албадап турар. Улустар аразының байдалының амгы дүшкүүрлүг чоруунуң талазы-биле Совет Эвилели буруулуг деп американнар санап турар. Ынчаарга совет кижилер болза, бо талазы-биле совет кызыгаарларны долгандыр бодунуң шериг базаларын тургузуп, Черчилльдиң чугаалаанын ышкаш база Даллестиң болгаш ооң-даа өскелериниң үргүлчү дапкырлап турары ышкаш Совет Эвилели-биле «күштүң туружундан» чугаалажырын күзеп турар АКШ буруулуг деп санап турар. Амгы байдалдарда Совет Эвилели чуртту камгаланыр аргазын бедиринче канчаарга-даа бодунуң акша-хөреңгилериниң болгаш күжениишкиннериниң чамдыгызын үгленгдырар ужурга таварышкан.

Ынчалзажок бистиң кол сорулгавыс чүл дээрге, бистиң улузувусту аас-кежиктиг кылыры, улустуң амыдырал деннелин бедидери болур деп Н. С. Хрущев үргүлчүлээн. Ооң-биле кады чүгле бистиң улузувус эвес, харын өске-даа улустар база аас-кежиктиг болурун күзеп турар бис. Эчис сорулга пушкаларны болгаш атомнуг бомбаларны хөй-хөйү-биле тургузарында болбас ужуруг: ол дээрге улустар аразының амгы таарымча чок харылзаларының түңнели-дир. Пушкалар болгаш бомбалар чуртту байлаа болур деп санап болбас. Олар харын чонуң амыдырал деннелин бедиринің аргазын бергеледип турар.

Кингсбери Смит харыы бергени дээш Н. С. Хрущевка өөрүн четиргенин илереткен.

Н. С. Хрущев «күштүң туружундан» политика дугайында бодумнуң чугаалаан үүлдериме каш чүве немекээн ийик мен деп чугаалаан. Ол кончуг айыылдыг политика, чүге дээрге, бир тала-даа, баа өске тала-даа удурланышкак таладан артык күштүг болурун орадашпышаан, боттарының күштерин өстүрер ужурлуг болганы-биле айыылдыг деп ол санап турар. Ол чорук дайын чепсектерин мөөнөөрүнче аппар чыдар. Боо-чепсек талазы-биле кайгамчык хөй материалдыг курлавырлар мөөнөтнине бээрге, ол кезээде дайын өскүдериниң кыжанызы болуп турар апаар.

Чуруттар аразынга харылзаларны «күштүн туружундан» политикага эвес, а бот-бодун билчир чорукка тургусса чогуур. Ону кылыр төлээде, бирги эллчегде бот-бодунга ажыктыг байдалдарга таарымчалыг садыглажышкынны хөгжүдер херек. Ону кылырда өске чуруттарга кыжанмас херек. Атомнуг бомба-биле кыжанын турар ындыг солуу угаанныгларны хай дээр херек. Ол чорук улустар аразынга тайбынчыдылганы бээр ийик.

Совет Эвилели болза, ол таарымчалыг харылзаалар быжыгын, найыралдыг харылзааларже шилчизин дээш өске чуруттар-биле ажыл-херектин болгаш садыгның таарымчалыг харылзааларын хөгжүдерин бодунуң талазындан оралдажып турар. Совет Эвилелинде АКШ-биле маргылдаалыг айтырыглар чок. Совет кижилер америк улусту найыралдыг сагыш сеткил-биле көрүп турар. Бир эвес америк чазак Совет Эвилелиниң кандыг-бир түвени чедип алырын күзеп турар болза, турулгуушкунуң болгаш коргулгуушкунуң аргазы-биле ол чүү-даа чедип албас деп түвеге бүүрреп болур. Кыжанышкынның болгаш коргулгуушкунуң оралдажышкыннарындан үүлдаа болбас, чүге дээрге Совет Эвилели кыжанышкынны болгаш дүжүп бербээн болгаш дүжүп бербес-даа. Бир эвес америк чазак Совет Эвилелиниң кандыг-бир түвени чедип алырын күзеп турар болза, ол ону чүгле таарымчалыг харылзааларга үндезилээш, таарымчалыг садыглажышкынга үндезилээш чедип ап болур.

Бистиң чуруттарыстың аразында харылзааларның экижишкинин чедип алыр төлээде, кадык бодалдар колдаан күштер тыптып келир дээрзиңге ол, Хрущев бүзүреп турар. Хрущев канчаар көрүп турарыл дээрге, ол таарымчалыг харылзаалар дээш, таарымчалыг садыглажышкын дээш, ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразынга садыгны хөгжүдери дээш туружуп турар.

Кингсбери Смит америк удуртукчулар оларның санал-оналын өзугаар алырга кошкак чоруктуң туруштары болуп турган туруштарга туруп алгаш, Совет Эвилели-биле бот-бодун билчир чорукту чедип алырының орадажышкынын олар кылган деп санап турарлар болгаш ол чорук болдунар аргалыг деп көрбөөннер деп чугаалаан. Ол чорук бир эвес Совет Эвилели-биле таарыштырылганы чедип алырының кандыг-бир идегели бар болза, барын чүк бирги эллчегде америк удуртукчулар деп чоруктуң туружу азы күштериниң чижек деп деңзизи кылдыр көрүп болур ындыг байдалды чедип алыр ужуруг дээрзиниң дугайында бодалга чедиргени чадап чок. АКШ дайын соонда дораанга чепсээн дужуртуниген. Ынчаарга америк удуртукчуларның эргезинде турар информация Совет Эвилели чепсек дужуреринин ол-ла темпизин барымдаалаваан деп санаар үндезилелди оларга берип келген.

Американнар дайын үезинде чижээлээрге, Ленд-Лизтиң талазы-биле, а ол ышкаш Маршалдың планының артык күштүүн ажыглаар деп ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чуруттарынга боттарының саналы-биле чаагай тура-соруку илереткеннер деп **Херст** демдеглээн.

Кингсбери Смит ооң бодалын өзугаар алырга, америк удуртукчуларда боттарының тура-соруун Совет Эвилелинге дөгөөр азы оортан кандыг-бир түвени түүдер дээр күзел чок деп ооң ыкай чугаалаан. Олар Совет Эвилели биле тайбынны болгаш найыралды чүлеп-даа артык күзеп турар.

Херст ийи системалар кожа турун канчап-даа таарышпас, оларның бирээзи өлүр ужуруг дээрзиниң дугайында Ленинниң болгаш Маркстың өөрединиңге демейлешкек ындыг чүве америк конструкцияда-даа, америк шылгарангай удуртукчуларның болгаш бодалчыларның чогаалдарында-даа чок деп немеп чугаалаан. Ол дээрге, американнарны дүвүредип турар айтырыгларның бирээзи ол, чүге дээрге Совет Эвилелиниң үзүн хүүсаалыг планнары ол өөрединиң илерээшкини болуп турар деп олар санап турар.

Н. С. Хрущев куштүн туружу болгаш кошкак чоруктуң туружу дээрге ангыаңны чүвелер болдур ийин деп демдеглээн. Совет кижилер чурт бүрүү бодунуң айыыл чок чоруун бодаар база ооң айыыл чок чоруун магадылап шыдаар ындыг чепсектиг ужурлуг-даа деп түвени хүлээн турар. Ынчаарга ол дээрге, Кингсбери Смиттиң ол дугайты чугаалааны күштериниң деңзизи болуп турар. Ооң-биле кады Черчилль, а ооң ссонда Даллес база «күштүн туружундан» политиканы чорудар дугайында лозунгуну көдүрүп үндүрген. А ол чүл дээрге, бир тала бодунуң турасоруун өскелерге албадаарын күзеп турар, өскелерден артык күштүг болурун күзеп турар дээни ол-дур. Ындыг политика улуг айыылдарлыг болуру чайлаш чок. Бир эвес бир тала болдунуң күштерин өстүрүп турар болза, өске тала база шак ындыг түүлү кылырына албататтырар, ол чорук түвениң байдалы чүгле улам дүшкүүрүг болурунга чедирер. «Күштүн туружундан» политика бужар-бак политика болуп турар, чүге дээрге ында чаа дайынны өскүдериниң айыылы ажыталып чыдар деп ол, Хрущев санап турар.

АКШ дайын соонда демобилизастатынган, а Совет Эвилели ону кылбаан дээрзиниң дугайында сагындырыг кандыгыл дээрге, бс дугайты ол, —Хрущев, бирээде, бир эвес эрткен дайынга Американың чидириглери он-он муң кижилер-биле санатынып турар түве болза, Совет Эвилелиниң чидириглери миллион-миллион кижилер-биле санатынып турар деп түвени чугаалаарын күзеен. Ол чүнүң дугайын чугаалап турарыл? Ол дээрге бүгү Совет Эвилели, бүгү чурт дайын үезинде мобилизастатынган турган дээрзиниң дугайын чугаалап турар. Дайын доозуганының соонда совет чепсектиг күштер ужуру

Н. С. ХРУЩЕВТУҢ беседазының төнчүзү

Ам капиталистиг болгаш социалистиг системаларның тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының дугайында айтырыг талазы-биле. Кожа-хелбээ догуннаашкын дугайында айтырыг кончуг улуг айтырыг болуру билдингир. Бистиң үеристе бир талазында капиталистиг Америка, капиталистиг Англия болгаш өске-даа капиталистиг чурттар харугда туруп турарының, а өске талазында улус ажылгагийын социалистиг эргелерге чоруп турар Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың болгаш улус демократиялының өске-даа чурттарының туруп турарының ол фактызы бодун боду чугаалап турар. Бистер шуптувус чаңгыс чер бөмбүрзээде чурттап турар бис, ынчангаш бистер оортан өскээр баар черивис чок деп Н. С. Хрущев демдеглээн. Силер коммунизмге болгаш социализмге улур силер, бистер—капитализмге удур бис. Силер болза ажыл-агый капиталистиг принциптерге таарыштыр тургустунган турарын күзеп турар силер. Бистер бо дугайты: бодунарга таарыштыр тургузуп алыңар, ынчангаш өске шантыктаңар деп чугаалап келген болгаш чугаалап-даа турар бис. Байдал болза делегейге харугда ийи системалар туруп турар кылдыр ынчаар тургустуна берген. Силер ону бурганның болгааганы кылдыр көрүп турарынар чадавас. Силер капитализм сыныш чок, келир үе капиталистиг тургузугда кылдыр санап турар силер. Бистер боттарыстың талаыстан коммунизм тиилетирбес болгаш келир үе коммунистиг тургузугда кылдыр санап турар бис. Ол дээрге—удурланышкак ийи бодалдар-дыр.

Бо байдалдан үнер арга кайдал? Чамдык эмин эрттир изиг баштар үнер арга дайында кылдыр көрүп турар. Ынчалзадаа ол дээрге мелегей арга-дыр. Бистер улуг Ленинниң чагыгларын эдербишаан, ийи системаларның үр, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкыны дээш туржуп турар бис, тодаргайларга ол ийи системалар кады чурттан болгаш дайылдашпайн барып болур деп санап келген болгаш санап-даа турар бис.

Бир эвес ол кожа-хелбээ догуннаашкын кайы хире үр болурул деп айтырар болза, ол чорук төөгүлүг байдалдардан, төөгүлүг хөгжүлдеден хамааржыр деп чугаалаар херек. Совет кижилериң бодап турарын ёзугаар алырга бир улус өске улуска бодунуң күрүне тургузуун төгеп шыдавас. Бир эвес америк улус капиталистиг байдалдарга чурттаарын күзеп турар болза ол ындыг-ла болур-ла ыйнаан, ол талазы-биле аңаа кым-даа шаптык кадып туруп бербес. Мен коммунист болганымда коммунистерге сеткил каттыштырып турар мен деп Хрущев чугаалаан. Мээң беседалажыкчыларым капиталистерге сеткил каттыштырып турар, олар боттары база капиталистер болдур ийин. Ынчалзажок бистер тайбың беседаны чорудуп олур бис. Бир тээ ол бо столта болдунар аргалыг болганда, ооң, Хрущевтуң бодап турары-биле алырга, капиталистиг болгаш социалистиг ийи системаларның аразында харылзааларга база ол чорук болдунар аргалыг болуп турар.

Херст ССРЭ биле АКШ дипломаттыг план талазы-биле кезээде КНО-да кожа-хелбээ туруп турар деп демдеглээн.

Н. С. Хрущев ооң-биле чөпшээрешкен болгаш ооң беседачылары капитализм тиилээр деп санап турарлар болдур ийин деп оон ыңай чугаалаан. Совет кижилер коммунизм тиилээр деп санап турар. Ол кажан болуру билдинмес. Бир эвес АКШ-тың келир үеде хөгжүлдезиниң дугайын чугаалаар болза, ол чорук америк улустуң бодундан хамааржыр болгаш америк улустуң орнунга ол айтырыгны кым-даа шиитпирлеп шыдавас. II Николай хаан Октябрь революциязынга чедир он чыл мурнунда ооң дүжүлгези сыныш чок, ол мөңге шагда турар деп санап турганы чугаажык. Ынчаарга он чыл эрткен соонда ооң изи-даа артпазын, харын орус хаан ёзуун американнар өвес, а чогум-на орус ажылчыннар болгаш тараачыннар дүжүр октапкан. Өске чурттарга, чижээлээрге АКШ-ка болуушкунар канчаар баарын ким билир боор. Америкада күүлүг ажылчын аңгы бар болгаш ол эрте-даа бол азы орай-даа бол бодунуң үнүн көдүрүп үнүрүп кээр. Ынчаарга АКШ-ка кандыг тургузуг тиилээр дээрзиниң дугайында айтырыгны шиитпирлээри америк улуска, чүгле америк улуска хамааржыр.

Хрущев бодап көөрге, америк политиктиг ажылдакчылар ол бүгүнү тергини эки билип турарлар, ынчалза-даа олар американнарының хөөнүн ССРЭ-те удур бужургандырар база Совет Эвилели дайынны күзеп турар деп оларга бүзүредирин орадаҗыр дээш кожа-хелбээ догуннаашкынның принципинге шын өвес тайылбырны берип турарлар. Ол дээрге Совет Эвилелиниге удур хоп-нугул-дур. Совет кижилер ийи системаларның үр кожа-хелбээ догуннаашкыны дээш туржуп турар.

Кингсбери Смит америк ажылчын аңгы, ажыл төлевирин бедидерин негевишаан, болунуң үнүн кончуг-ла удаа-дараа кадыгып үндүрүп турар ышкаш кылдыр америк хөрөнгө-тенней бодап турарлар деп демдеглээн.

Херст ажыл соксадыышкыны кылган бүгүзүнде-ле ажылчыннар боттарының үнүн көдүрүп турар деп немеп каан.

Н. С. Хрущев ол дээрге америк улустуң бодунуң иштики херээ болдур-ам деп чугаалаан.

Херст ол айтырыгны шиитпирлээрин америк улустуң бодунга хамаарыштырган турар ужурлуг дээр дугайында Н. С. Хрущевтуң чугаалаары-биле холбаштыр, ол, Херст, ук айтырыгны соңгулдалар бүрүзүнде шиитпирлээр арга харын чогум-на америк улуска таваржын турарын демдеглеп кааксаан ийик деп чугаалаан. Бодунуң талазынган ол айтырыг орус улусту дугайты база-ла шак ону, а чүл дээрге Совет Эвилелиниң иштики тургузуунуң дугайында айтырыгны орус улус болу шиитпирлээн турар ужурлуг деп чугаалаксаан ийик мен дээн. Ол Хрущев Пекинге чораан болгаш кыдат улустуң улуртукчуларыбиле харылзашкан деп чүвени бодаан, ооң бодалы-биле алырга Ыраккы Чөөн чүкте тайбыңны камгалаарының перспективалары кандыг болурул дээрзин Н. С. Хрущев чугаалап болур ирги бе деп айтырган.

Н. С. Хрущев—ол айтырыг болза, аңаа харылаарда кыдат чазактың мурнундан ол чугаалаар ужурга таваржы бээр кылдыр шак ынчаар тургустунган, а ол чорук улус бүрүзү бодунуң өмүнээзинден болу чугаалаар деп ооң болгаш ооң беседачыларының аразында дугуржуп алган үүлге чөрүже бээр деп харылаан. Моон ужурунда, ынчаарга Кыдаттың улуртукчуларының чаагай угаанын, оларның чурттуу удуртуп, шын шиитпирлерни үндүрүп билирин маңаа барымдаалаап, ол бодунуң хүүзүнда өмүнээзинден чугаалаар ужурлуун демдеглээн. Улусчу Кыдаттың улуртукчулары боттарында иштики реакцияның күштеринге удур база япон болгаш өске-даа империалистерге удур дайынның 30 чыл дуржулгалыг деп чүвени сактыр херек. Кыдат улус чаа Кыдаттың коммунистиг улуртукчуларын бүрүн деткип турар деп чүвени ол херек кырынга көргүскен.

Н. С. Хрущев, ооң ыңай, ол чогум кымнарның-биле чугаалажып олурарын хөделишкиннерин билип ап азы кандыг-бир чөптүг кылдыр бодап шыдавазын чугаалаай. Тайваньны болгаш Кыдатка хамааржыр өске-даа ортулуктарны Кыдаттың эвес деп чарлаары улустар аразының күштүг болуп турар дугуржулгаларынга болгаш төөгүлүг фактыларга чөрүжүп турар. Ону кара-сагыштыг оор чорук дээрден өскээр адап болбас. Кыдат Тайваньга туралаар эргени АКШ-тың кылдыр хүлээп азы Тайвань АКШ-тың камгалалың хандырарынга херектиг деп чүве-биле чөпсүүп шыдаар бе ынчаш? Бир эвес, бир талазында, Кыдаттың дини биле Тайваньның, а өске талазында АКШ биле Тайваньның аразында чер аразының хемчээли кандыгын деп көөр болза, ол дөнешпес хемчээлдер-дир дээрзи билдингир апаар. Ооң, Хрущевтуң бодап турары-биле алырга Тайваньның районунда АКШ-тың үүлгедишкиннери болза америк улуска чуттуг-бужар чорукту арны болур. Чүвени шын бодаар бүгү кижилер, оларның политиктиг үзелболалдарындан хамаарылга чокка, АКШ-тың политиказының өскүдүн үндүрген конфликтизин кажан-даа шынзыктырбас. Ол районда болуушкуннар келир үеде каа-чаар хөгжүүр дээр дугайы кандыгыл дээрге, ол АКШ-тың бодундан хамааржыр апаар. Тайваньга эргени Кыдат АКШ-тыы азы ооң олуртун каан чалча кудуруу—Чан Кай-шинин кылдыр хүлээп болур бе ынчаш? Чан Кай-ши болза, белүүнүң үезинде Маньчжуриягa японнарды, олуртун алган турган чалча императорду—Пу И-биле дөмейлежир деп Хрущев сагындырган.

Совет кижилер АКШ-тың чазаның хөделишкиннерин дыка өлдесиген деп Хрущев үргүлчүлээн. Олар Эйзенхауэрни Гитлерге удур дайынның талазы-биле бодунуң эвилелчизи кылдыр билип, хүндүлеп турганнар. Тайвань дугайында айтырыгта АКШ-тың политиказы оларга билдинмес болгаш ол политиказы америк улустуң бодунуң-даа билири чегей-ле боор деп олар санап турарлар. АКШ Ыраккы Чөөн чүкте чөптүг өвес чоруктарны кылып, эн-не реаксылыг бөлүктерниң сөлдары-биле-ле чүве боор си, байдалды кылымал ёзу-биле ханылдып турар.

Бир эвес Америка-ла ол айтырыгта чаагай хөөнүн илередир болза, Кыдаттың чаагай хөөнүн болурунга ол, Хрущев, чигзинмейн турар, ындыг болур болза, тайбыңны деткиринге сонуургалдыг өске чурттарның киржилгези-биле Ыраккы Чөөн чүкте конфликтизин ам-даа моондактап болур.

Кингсбери Смит Н. С. Хрущевтуң чугаалаазы ол өске чурттарның санында Совет Эвилели база кирер деп санап болур бе деп айтырган.

Н. С. Хрущев ол чорук казытынмаан деп харылаан. Совет Эвилели тайбыны деткиринге сонуургалдыг. Айтырыгны шын шиитпирлээринге болгаш чаа дайынны болдурбазынга дузалаар төлээде, бодундан хамааржыр бүгү-ле чүүлдерни кылырынга ол белен.

Кингсбери Смиттиң демдеглээни болза, ооң бодалы-биле алырга, Формоза болу Кыдаттың кезээ болур деп чүвени америк чазак-даа, америк улус-даа чигзинниглиг көрбейн турар. Херст-биле болгаш ооң-биле беседазынга В. М. Молотовтуң сагындырганы болза, Формоза Кыдатка хамааржыр деп АКШ-тың президентизи 1950 чылда база катап медеглээн. Ынчалзажок, амгы үеде америк улуртукчуларының бодалы-биле алырга бүгү-де ооҗум океан бассейниңиң айыл чок чоруунга болгаш бүгү-ниити тайбыңның хөрөнге шүүт хамаарылгалыг айтырыг тыптын келген (ынчаарга ооң, Кингсбери Смиттиң бодалы-биле алырга оларның туружун америк улус билип турар). Аңаа холбаштыр ол, Кингсбери Смиттиң кажан-бир шагда АКШ бодунуң шериглерин Кореядан тайбыңның эрге-ажыктары дээш үндүре берген дээрзин сагындырыксаан ийик. Ынчалза-даа элээн кыска хуусаа эткенде аңаа дайын эгелээн, ол дайын алызы барып бүгү делегейге эвес бол-ажок, бүгү Ыраккы Чөөн чүкте тайбыңга кыжаныгны тургускан. АКШ Кыдаттан Тайваньны азы кандыг бир өске девискээрни казырын күзеевейн турар-даа болза, тайбың хандыртынган деп ол санаваан шаанда, Формозаны бодунуң камгалаар чөрүүнүн АКШ мынчангаш ойталаарын бодаваан турар. Амгы америк политиканың чылдагааны харын шак мында болуп турар.

Н. С. Хрущев-биле боттарының сагыш-бодалдарын шак ынчаар ажыт-чажыт чокка солушканы дээш боду болгаш осц өөрү ханызы-биле өөрүп четирген, сагыш-бодалдарны шак ынчаар солчур чорук бот-боттарының туруштарын тодарадырының хөрөнге чүгле дуза чедирип болурун олар бодап турар деп Кингсбери Смит ооң ынай чугаалаан.

Херст найыралдыг болгаш ажыт-чажыт чок беседа дээш база-ла өөрүп четирген.

Н. С. Хрущев Кыдат Улус Республикага хамаарыштыр Американың Каттышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктери кандыг политиканы чорудуп турары аңаа билдингирин, ынчаарга ол политикада ханы угаан-даа, алызын ырадыр көөр чорук-даа чок деп санап турарын немеп кааксаан турар деп чугаалаан. Ол политиканың авторлары чаагай угаан-сарыылды эвес, а кыдат улусту көөр хөөн чок чөрүкту удуртулга болдуруп турар хиреде-дир. Ол чорук бир эвес өскенин бажыңынга өөк-боолуг кижи кирип келгеш, ук бажыңның эзлери ону үндүр сывыптарын орадаҗыр болза, оларның аразында бот-боттарын билчир чорук турбас, а дайынның кыжанышкыны тыптып келир дээни-биле дөмей-дир. Кыдат ынчалыг чергелиг кыжанышкыннарга дүжүп бербес дээрзи чаягаар-ла билдингир болгай. Кыдат —улуг болгаш чоргаар күрүне, кыдат улус кымныңдаа мурнунга күдүк базып сөгүрүвес болгаш турудуушкүнге чагыртпас. Бо дээрге ооң, Хрущевтуң хөрөө эвес болбайнан. Ынчалзажок бир эвес АКШ шак ындыг байдалга таваржы берзе, Кыдаттан ам негеп турары дег, шак ындыг дорамчылаашкынче киреринден ол база-ла ойталаар дээрзинге ол бүзүрелдиг, АКШ ынчан, ам кыдаттарның чөптүү ышкаш, база-ла шак ындыг чөптүг болур ийик.

Бир эвес эрткен үениң дугайын чугаалаар болза, ол, Хрущев, ооң бодап турары-биле алырга, Кореяга база-ла хамааты дайынче каржы-кажагай хөлгаарлаар чорук турган, ол чорук АКШ-тың ат-алдарының улгадырынга дөгүм болбаан дээрзин демдеглеп каар ужурлуун чугаалаан. Кореяга дайынның доозулганы, ында өрттүн өөртүнгени эки-дир, ынчаарга кайы-бир черден ол өрттүн дагын хып келирин Совет Эвилели күзевес ийик.

Н. С. Хрущевтуң немээни болза, ооң беседачылары-биле бир дөмей ол база-ла ужуражышкынга сеткили ханган болгаш ажыт-чажыт чок беседа дээш өөрүп четирген. Бистер өске-өске аңгыларның кижилери бис, ынчалза-даа, кижилер болганывыста бисте иштин үүлдер база турар ужурлуг—ол дээрге тайбыңның эрге-ажыктары деп бодай-дыр мен деп Н. С. Хрущев чугаалаан. Бир эвес бистер бот-боттарывысты билчирин чедип алыр дээш коды кызар болзувусса улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыр болгаш таарымчалыг кожа-хелбээ турарының чогуур байдалдарын тургузар дээш орадаҗыр болзувусса, ол чорук бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга дөгүм болур.

Херст беседа дээш өөрүп четиргениниң аңгыда чүү-даа сөглеп шыдавазын чугаалаан болгаш Н. С. Хрущевтуң хөй үешаагын эзлээн дугайында боттарының бүрүзүнүн турарын илереткен.

Ол, Херст, американнар кыдат улусту көөр хөөн чок дээр бодалды Хрущев барымдаалавазын дээр күзеллиин пропагандажы чугааның үжүрүндан-даа эвес, айтырыг хевири-биле-даа эвес, аңаа-ла чугаалап кааксаанын илереткен. Ол шын эвес үнелезин барымдаа болур ийик диген. Харын сыр делир, олар сөөлгү дайынга кады чаалажып турганнар, база мурнунда-даа АКШ Кыдатка дузалажыны чаңгыс эвес удаа көргүзүп келген.

Бир эвес кыдат улуска хамаарыштыр американнарның сеткил-бодалының дугайын чугаалаар болза, ону көөр хөөн чок чоруктуң сеткил-сагыжы кылдыр эвес, а эн-не чаагай сеткил-сагыш кылдыр тодаргайлаар херек деп чугаалаан.

Кингсбери Смиттиң медеглээни болза, ооң-биле кады Кыдатта кара-бажыңга хорудатырын шиитирген америк ужудукчулар-биле болган каржы чорукка америк улус сагыш човазын болбайнаан. Американнар ол чорукту Кореяга тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгаларны үрээни кылдыр көрүп турар, ынчангаш ол каржылажышкын кыдаттарга хамаарыштыр америк улустуң ортузунга чаагай өвес сагыш-сеткилдиң үнүн кээринге дөгүм болганы чугаажок.

Конниф КНО-да совет төлөөлекчиниң безин хүлээгенин ёзугаар алырга, шериг хептиг чөрээш туттурган америк ужудукчуларның дугайында айтырыгны таарыштыр шиитпирлээрин чедип алырының кандыг-бир болдунар аргалы, бар ирги бе деп айтырган. Ол ужудукчуларны хосталыры ышкаш, ындыг ынчаашкин байдалды өскертириниге баштайгы базым болур ийик деп ол чугаалаан.

Н. С. Хрущев кыдат улуска хамаарыштыр чаагай сагыш-бодалдың дугайында чугаага бирги эзлчегде харылаксаанын демдеглээн. Херек болза, кыдат улус болунче хамаарылганы сөстерден өвес, а ажыг-херектен тодаргайлап турар деп, ол чугаалаан, а АКШ-тың ажылчорудулгазы болза, Кыдатка ооң дайын-биле кыжанып турарында ышкажыл. Ону чаагай сагыш-бодал-биле канчар эптештирип болурул, ынчаш? Чамдык американнар Кыдат дугайын чугаалаар дээнде олар Чан Кай-шинин бодаар чүве болгай, мында херектин ужуру ийи аңгы Кыдаттарны бодап турарында өвес ийнан. Ынчаарга Чан Кай-ши дээрге Кыдат өвес, а Кыдаттың богу-дур. Ындыгның төлөзинде америк чагырыкчы бөлүктер фактыларны кораа-биле чиге көөр болгаш, алактың сөөлүнде ам, ёзулуг Кыдатты—Кыдат Улус Республиканы, Мао Цзэ-дунга баштаткан ооң чазаан көөр ужурлуглар. Кыдат девискээрден олар боттарының шериглерин кыйгыртыр ужурлуг, ол чорук Кыдат биле АКШ-тың аразынга чогумчалыг харылзааларны доктаадып тургузарынга дөгүм болуру чугаажок ийик.

Ужудукчулар дугайында айтырыг кандыгыл дээрге, ол, Хрущев, бо айтырыгның талазы-биле кандыг-бир чүүлү чугаалаарындан бергезинген. КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельд ол айтырыгны чугаалажып көөр дээш Пекинче тускай ужудун чораан болгай, кыдат удуртукчулар-биле ол айтырыгны чугаалашпаан аңаа, Хрущевка, бодаарга, КУР-нуң бодалын ол дээре чугаалап берип шыдаар боор.

Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза, ол ужудукчуларның чаңгыс ада-чурттугларының сагыш-сеткилин ол билип болур. Ынчалза-даа ол херек суд дугайында, чурттуң хоойлуларының дугайында айтырыг-биле холбашкан. Моон ужурунда ооң, Хрущевтуң, бодап турары-биле алырга, бир эвес американнар чаагай бодал-сарыылды улуу-биле илереткен болза, бир эвес американнар кыдат күрүнениң юридиктиг эргелерин хүлээген болза, ол айтырыгны дүрген-не чогумчалыг эки шиитпирлээр чорукту тып болур ийик. Ол, Хрущев, чүгле хуузунда чугаалап турар дээрзин база катап өнзалап демдеглээн, ынчалза-даа ооң бодалы-биле алырга, ужудукчулар дугайында айтырыг — шиитпирлетине албас хире ындыг каржылажышкын эвес. Мында чугаа болза, чурттуң тускай эргезиниң дугайында чоруп турар, ынчангаш АКШ-тың чаза ону билир ужурлуг деп чугаалаан.

Кингсбери Смит түүнел кылдыр ол албан хуузунда эвес болгаш биче сеткилдиг эвес-даа болуп чадавас, демдеглел кылыксаанын чугаалаан. Барыын талакы парлалгада, ооң иштинде Лондонуң «Таймс»та» Н. С. Хрущев биле Г. М. Маленковтуң аразында чөрүлдээлиг бодалдар дугайында биче эвес чугаалар чоруп турар. Ындыг болза-даа ол, Кингсбери Смит, база ооң өнүктери Дээди Советтиң хуралынга олургаш, Н. С. Хрущев биле Г. М. Маленковтуң кожа олуруп алган, найыралдыг чугаалажып олурганын көргеннер, ынчангаш олар ол бүгү чугаалар үндезин чок чүве-дир ийин деп түүнел кылганнар.

Н. С. Хрущев ол солуннар боттарының күзеп турар үүлүн боттуг үүл кылдыр көргүзүп турар чадавас деп харылаан.

Кингсбери Смит Н. С. Хрущевтуң бо харылызынга олар барымдаа туттуур эргелиг болуп болур ирги бе деп айтырган.

Н. С. Хрущев ол чорук оларның боттарындан хамааржыр деп харылаан.

Түүнел кылдыр Н. С. Хрущев бир эвес Херст Америкага ээп чеде бээрге, Маккартинин комиссиязы ону кыйгырты берзе, ол, Хрущев, беседаларга Херст бодунуң чазааның эрге-ажыктарын илепкейлиг камгалап турган дээрзинге херечи болуп шыдаарын баштактанып чугаалаан.

Беседаны **О. Трояновский** бижээн.

Тайвань районунда байдал-биле холбашкан конференцияны чыылдырар дугайында ССРЭ-ниң саналы

Тайвань ортулуктуң болгаш Кыдаттың эрик кавызында өске-даа ортулуктарының районунда тургустунган байдал дугайында айтырыгның талазы-биле январь 28-те база 30-де ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң Великобританияның ССРЭ-де элчини У. Хейтер-биле ужуражышкынны болганын парлалгага чарлаан болгай.

Февраль 2-де Великобританияның даштыкы херектер министри А. Иден айытканы кыдат ортулуктарда тургустунган байдал дугайында айтырыгга хамаарыштыр англи чазактың албан ёзузу-биле өвес медеглелин ССРЭ-ниң Англияда херектерине бүзүретирген Н. Д. Белохвостниковка кылган.

Февраль 4-те ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер министри В. М. Молотов британ элчинин хүлээп алган болгаш аңаа дараазында медеглелди кылган:

«Январь 31-де бодунуң медеглелинде айытканы ышкаш, Совет чазак Великобританияның чазаа-биле бир дөмей Тайваньның болгаш Кыдаттың эрик чоогунда турар өске-даа ортулуктарының районунда тургустунган айылдыг байдал-биле дүвүреп турар. Тургустунган байдал тайбыңны деткиринге кыжанып база чаа дайынның айылын күштелдирип турар.

Кыдатка хамааржыр Тайвань ортулукту, Пэнхуледао ортулуктарын болгаш эзлээн каш өске-даа кыдат ортулуктарны Чан Кай-шинин дуазы-биле АКШ-тың эзлээн каш чылдар мурнунда эжелеп алганын тургустунган байдалдың чылдагааны кылдыр ССРЭ-ниң чазаа көрүп турар. Каттышкан Штаттарның талазындан сөөлгү үеде агрессчи чаа үүлгедишкиннерни ол районда боттандырып чоруткан, ол чорук ында дүшкүүрлүг байдалды улам-на күштелдирип турар.

Ол чорук Каттышкан Штаттарга контрольдатырган чепсектиг күштерниң талазындан Кыдаттың хоорайларынче болгаш эрик кавызы районнарынче чөнгээлиг чепсектиг халдаашкынноринда, айытканы районда АКШ-тың шериг-далай болгаш шериг-агаар күштерин мөөнизээнинде, а ол ышкаш Кыдат Улус Республикага удур чепсектиг күштер хереглээрин кыжанышкан АКШ-тың күрүне ажылдакчыларының медеглелдеринде илереп турар. Кыдаттың иштики херектеринче Американың Каттышкан Штаттарының холгаарлаанынын, Кыдат Улус Республикага удур АКШ-тың агрессчи үүлгедишкиннериниң сөөлгү үеде күштелгениниң үржүүндан Тайвань ортулуктуң районунда тургустунган айылдыг байдалды чайлаар төлээде, Совет чазак Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинге көөр кылдыр «Кыдат Улус Республикага хамаарыштыр Тайваньның болгаш Кыдаттың өске-даа ортулуктарының районунда Американың Каттышкан Штаттарының агрессчи үүлгедишкиннериниң лугайында» айтырыгны киргген. Ол санал-биле Совет чазак Тайваньның районунда байдалды таарыштыр шиитпирлээринге болгаш Ыраккы Чөөн чүкке тайбыны быжыглаарынга деткимче кадарын орадаҗыр.

Айыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң мурнунга бо айтырыгны тургустуушаан, Совет чазак Чөвүлелге Кыдаттың дүрүм ёзугаар төлөлекчизи болуп киржир кылдыр Кыдат Улус Республиканың Улустуң Тен Чазааның төлөлекчизин чалаар, база Каттышкан Нациялардың Организациязынга олутту дүрүм чокка эзлеп турар чанкайшичи төлөлекчини Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинден ырадыр дугайын саналдаан.

КНО-нуң чингине секретарын дамчыштыр Кыдат Улус Республиканың чазаның чоруткан харылызында ол чазак бир эвес Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинден гоминданның төлөзин ыраткан турар болгаш Кыдат Улус Республиканың төлөзин Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинге Кыдаттың дүрүм ёзугаар төлөлекчизи болуп киришкен турар болза, Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинге Совет Эвилелиниң киргген айтырымын чугаалажып көөрүнге киржир чепшээрелиг илереткен.

Тайваньның болгаш өске-даа кыдат ортулуктарның районунда байдалдың дугайында айтырыгны Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинге дүрүм ёзугаар, талаадугай тыртпайн чугаалажыр чорукту, ол районда дүшкүүрлүг чорукту өскөдиринче болгаш Кыдат Улус Республиканың национал эргелерин камгалаарынче угланган чогуур хемчеглерни ооң алыр чоруун, Кыдат Улус Республиканың ол нептуг болгаш дүрүм ёзугаар, талаадугай тыртпайн чугаалажыр чорукту, ол районда дүшкүүрлүг чорукту өскөдиринче болгаш Кыдат Улус Республиканың национал эргелерин камгалаарынче угланган чогуур хемчеглерни ооң алыр чоруун, Кыдат Улус Республиканың ол нептуг болгаш дүрүм ёзугаар төлөлекчизин барымдаалап көөрүнден Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Англияның ойталап турары англи чазактың медеглелинден база Айыл чок чоруктуң Чөвүлелинде ооң төлөлекчизиниң эзлеп турар туружундан кеску болуп турар.

Тайбыңны быжыглаарының база Ыраккы Чөөн чүкте дүшкүүрлүг чорукту бичеледиринің сорулгазын барымдаалаш, Совет чазак болза, амгы тургустунган байдалдарда айытканы районга байдалдың дугайында айтырыгны таарыштыр шиитпирлээрин чиигедип турар өске-даа ортулуктарны тывары чогумчалыг болур деп санап турар.

Совет чазактың бодалын ёзугаар алырга, ылангыя Тайваньның болгаш өске-даа кыдат ортулуктарының районунда тургустунган байдалды таарыштыр шиитпирлээринге сонуургалдыг чурттар ол айтырыгны чогуур конференцияга чугаалажып көрген болза чогумчалыг болур ийик. Ындыг конференцияга КУР болгаш АКШ-биле кады Англия, ССРЭ, Франция, Индия, Бирма, Индонезия, Пакистан болгаш Цейлон база киржип болур ийик.

Бистиң бодап турарывыс ёзугаар алырга, ол талазы-биле эгелээшкини, бир эвес Англияның чазаа болгаш Индияның чазаа ооң-биле чөпсүнер болза, Англия, Совет Эвилели болгаш Индия боттарынга ап болур ийик.

Ындыг инициативаны илерехири улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын шиитпирлээрге Англияның болгаш ССРЭ-ниң кады күжеңишкиннериниң эргежок чугулазынга хамаарыштыр дээрги Иденниң чугаалаан бодалы-биле дүжүр ийик.

Конференцияны чыылдырар ейүнүн болгаш черинин дугайы кандыгыл дээрге, Совет чазак болза, конференцияны бо чылдың февральда Шанхайга азы Нью-Делиге чыылдырыш болур дээрзин барымдаалап турар.

Великобританияның чазаа Совет чазактың бо бодалдарын өөренип көөр болгаш бодунуң бодалын дыннадыр дээрзинге Совет чазак идегелин илергейлеп тур».

Ол-ла хүн ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов Индияның ССРЭ-де херектерине түр бүзүретирген П. Баульду хүлээп алган болгаш Тайвань ортулуктуң болгаш Кыдаттың өске-даа эрик кавызында ортулуктарының районунда тургустунган байдалдың дугайында айтырыгның талазы-биле Совет чазактың шак ындыг медеглелин аңаа хүлээдип берген.

Эгелээн чугаалажыышкыннар үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Совет-Кыдат садыг харылзааларынга

Бо чылдың февраль 11-де Москвага 1955 чылда ССРЭ биле Кыдат Улус Республиканың бот-боттарынга бараандар солчурунун дугайында протоколга аттар салдынган болгаш чугаалажыышкынар доозулган.

Чугаалажыышкыннар бот-боттарын найыралдың ёзузунга билчириниң байдалынга эрткен.

1955 чылда совет-кыдат бараан саарылгазының улам ыңайгы өзүлдези кестүп турар.

Совет Эвилелиниден КУР-да тудуп турар болгаш эде чаартып турар будуулгелерге дериглер беришкини, ооң иштинде кара металлургия, машина тудуушкун, химия болгаш үлетпүрүн өске-даа адырларының будуулгелериниге дериглер беришкини көвүдээр. Ооң-биле кады нарын станоктар, ховар болгаш нефть өрүмнээр дериглер, тракторлар болгаш нефть продуктулары, а ол ышкаш үлетпүрге болгаш транспортка материалдар база Кыдат Улус Республиканың улус ажыл-агыйынга херектиг өске-даа бараннар беришкини өзер.

Кыдат Улус Республика бодунуң талазынган Совет Эвилелиниң улус ажылагыйынга эргежок чугула чүүлдерни ооң иштинде вольфрамны, оловону, молибденни, джутту, дуктуг, торгу чиг-эдин, алгы-кеыш чиг-эдин, соя бобыларын, ристи, үнүш үзүн, шайны, цитрус, чепке шандазын бээр.

Протоколга совет талаадан Даштыкы садыг министри И. Г. Кабанов, кыдат талаадан — садыг төлөзинин баштыны, Даштыкы садыг министринин орадакчызы Ли Чжэ-жен олар аттар салганнар.

Колхозта библиотека

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунда библиотека (эргелекчизи комсомолчу эш Кок) бодунуң ажылын улам-на экижидип турар. Библиотека эрткен чылдың сентябрьда организастатынган, бо аразында ооң ном фондузу өскен, номчукчулары көвүдээн.

Сонгулдаларга холбаштыр библиотека бодунуң ажылын эде тургузуп, литература талазы-биле улам байлак деритиниг турар. Тен болгаш область солуннарын номчукчуларга белеткеп салган.

Библиотека эртенгиниң 9 шактан кежээкиниң 6 шак чедир доктаамал ажылдап турар. Номчукчуларының саналын үнелеп көрбүшаан библиотека ажылын улам экижидип турар.

Д. ШАГДЫР.

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдери дээш!

Улуг-Хем районда „Күш-ажылдың хостуу“ колхозтуң колхозчулары чугаалап тур

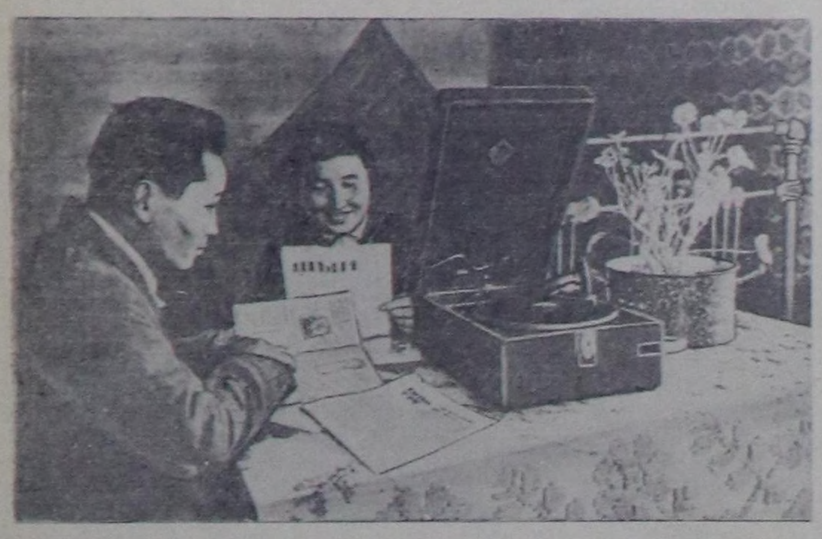

Чурукта, колхозчу В. Чолдак өг-бүлези-биле коды. Эш Чолдак 1948 чылда өгден бажынче шилчээн. Ооң ийи өрөөл бажыңының иштиг чугайлатынган, арыг-ешлиг. Бажың иштинің чугула херекселдери-биле хандыртынган: куш дүгү сыртыктарлыг, демир оруннар, радио, патефон, номнар делгээн шкафчыгаш, чемненир столдуг болгаш бижик столдуг, хлеб быжыраг печкалыг. Бажыңының даштында кладовкалыг. Ооң чанында погаа шөлдүг.

Бедик дүжүт дээш

Чыл бүрүде колхозтуң тарылгазының шөлү калбарып, тарааның дүжүттүү бедип турар. Эрткен чылын бистің бригадага 542 гектар черни тарыырын болгаш ооң бир гектарындан-на 19 центнер дүжүттү алырын колхоз баштаар чери биске планнаан. 542 гектар черниң чайгы сугтарылга, ажаалгазын агротехникиг чуруумнар өзугаар чорутканывыстың түңнелинде эрткен күзүн бир гектар бүрүзүнден-не ортумаа-биле 22 центнер дүжүттү ажаап, савалаан бис. Чамдык «альбутим» деп сорттуг үрелин чашкан 61 гектар черниң бир гектарындан-на 38 центнер дүжүттү алгылаан бис. Эрткен чазын шөлдерге хар ызыртындырарын болгаш янзы-бүрү чемнинчидилге кылыр ажылды арай кошкак чорудуп, чүгле 99 гектар черге 60 тонна өдек төктүнген.

Бир эвес чемнинчидилге ажылын эки чоруткан болза, дүжүт ооп-даа артык эки болур турган. Бо чылын бистин бригада бүгү шөлдү чедиштир чемнинчидип, хар ызыртыышкыныи чедиишкиннер чорудар. Ам безин 70 тонна өдекти, 3 тонна хүлдү шөлдерже төгеринге белен бис.

Бистің бригада часкы тарылга белеткелин январь айда-ла эгелээн. 27 хомут болгаш пасторанганы септеп алган бис. База 27 илиирлерниң септелгези доозулган. Бо чылын бригаданың бүгү кежигүннери эрткен чылдагызындан артык бедик дүжүттү алырын хүлээнген.

К. НАТПИТ-ООЛ,
№ 2 хову бригадазының бригадири.

Бистің фермада

Бистің колхозтуң хой малы чыл бүрүде улуг өзүлделиг болуп турар. 1943 чылда колхозтуң бүгү хой, өскүзүнүң саны үүгле 136 баш турган болза, 1954 чылда 3420 баш чедир өскен. Бо болза колхозтуң бүгү хойжуларының кызымаккай ажылдаанының түңнели болгур.

Мурнакчы хойжулар Чигжит-оол, Безереккей, Бүрбүжүк, Сарыг-Хаа оларның чедиишкининге бүгү колхозчулар болгаш колхоз баштаар черя чоргаарланып турар. Ылаңгыя эш Чигжит-оол 1950 чылдан эгелеп хойжу болуп ажылдап киргеш, хойнуң чаш төлүн бүрүн камгалап ап, дыка хой баш хойну колхозка өстүрүп берген. Ооң каларын турар хоюнуң деңгилдези хүр семис. Ол, эрткен чылын өг-бүлези-биле кады 1615 күш-хүнүн ажылдап алгаш баштайгы авансага безин 8 тонна 75 килограмм тарааны алган. Ол ышкаш эш Безереккей база чыл бүрү улуг чедиишкиннерлиг болуп, дыка хой баш хойну колхозка өстүрүп берген. Ооң хоюнуң деңгилдези ам ортумактан өрү күштүг болуп турар. Ол, эрткен чылын өг-бүлези-биле кады 1456 күш-хүнүн ажылдап ап, баштайгы авансыга 7 тонна 280 килограмм тарааны алган.

Колхозтуң хой малын 8 кодан кыдыр үскен. Бүгү хой мал ам Буура даанда туруп турар. Ол дөрге, кышкы үеде шөөр малга эң-не таарымчалыг эки оларлыг чер. Дагда чурттап турар малчыннарже сиген, суланы үргүлү сөөртүп чедиреринде шанактыг тыртар күштү 3 сөөртүкчүлер-биле кады доктаамал ажылдаар кылдыр быжыглаан. Ынчангаш ында хой малдың чиир чеми бүрүн четчир кылдыр белеткетинген.

Ындыг болза-даа, ол кыштагларда хой малдың эки шынарлыг үлегерлиг чаа кажааларын тулары колхоз баштаар черинден негетинип турар.

Колхозтуң бүгү хойжулары хой мал ажылын сайзырадып, оларның баш саныны өстүрүп, ооң үнер продуктуну бедитиишаан, бо чылын 4600 баш хойну өстүрер деп сорулга салган ажылдап турар.

Х. ДОРЖУ,
хой мал фермазының эргелекчизи.

СҮТ СААЛДАЗЫН КӨВҮДЕДИР ДЭЭШ

1953 чылдан эгелеп бистің колхозка инектерни бызааларындан чарып саар ажылды чоруткан бис. Ылаңгыя эрткен чылын бызааларны иелериниң сүдүн өмериниң чарары массалыы-биле чорутунган. Бистің ферманың саанчылары 15 инек бүрүзүнден 12 инектерни бызаа чокка саарынга чаңчыктырып өөреткеннер.

Инектерни бызааларындан чарып саганының түңнелинде сүт саалдазын дыка көвүдедир арганы алган бис. Инектерни бызаазын эмзирип саап тура инектен ортумаа-биле 250 литр сүт саап турган болзувусса, инектерни бызаларын эмзирбейн саап тургаш, чамдык инектерден 1000 ажыг литр сүттү саап ап турар апарган бис. Чижээ, «Верьба» деп шолалыг инек мурнунда 250 — 300 литр сүттү берип турган болза, ам бызаа чокка саар арганы ажыглаан соонда 1100 литр сүттү, «Танцерка» деп шолалыг инек — 1050 литр сүттү берген. Инектериниң хөйү-ле бызаазын эмзирип саарынга үр үеде чаңчыккан тыва инектер чүве.

Ынчангаш инекти бызааларындан чарып саар талазы-биле бистің дуржулгавыс ол арганы бистің бүгү колхозтарывыска черле боттандырып болурун болгаш ооң түңнелинде сүт саалдазын көвүдеп болурун көргүскен.

Бис баштай инектерни чемгербейн саарын шенеп көрген бис. А ооң чүү-даа болбаан, инектер сагдырбас болган. Ооң соонда инектің конмалайынга аар үзе салып, саалданы удаа-дараа кылган бис, чамдык инектер ону-даа херексевес болган. Ону херексевес болурга инектерни чемгерерин күштелдирген бис. Ооң түңнелинде инектер бызааларын эмзирбейн саарынга чаңчыга берген. Чемгерилгеге холукаалыг чемнерни болгаш ылаңгыя силос, турнепс, картофель болгаш өскедаа шыктыг чемнерни берип турар бис. Бисте инектен хөй сүт саалдазын ап турар саанчылар бар. Чижээ, эрткен чылын саанчы Тюлюш Валя 13 инек бүрүзүнден 14100 литр сүттү алган. Ооң саанчылар база-ла бар.

Бо чылын биске инектің сүт продукциязын эрткен чылдан көвүдедир арга бар. Ол болза, ам бисте чогуур санныг сигеннің, силостуң, шыктыг чемнерниң болгаш саванның курлавырларының бары болгаш сүт саалдазынга мурнакчы дуржулганы ажыглаарын эки-жидери болур.

Л. ЧУРАКАШЕВА,
сүт-бараан фермазының эргелекчизи.

Колхозтуң ниитилештирген ажыл-агыйы өзүп турар

СЭКП Төп Комитединин сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының доктаалдарын база көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ыңай көдүрериниң талазы-биле партияның болгаш чазактың дараазындагы шиитпирлерин күүседир дээш демисешпишаан, бистің колхозтуң колхозчулары бүгү совет улус-биле бир дөмей 1954 чылда тараа бүдүрерин көвүдедир, база малдың баш санын өстүрер болгаш продуктулуун бедидер талазы-биле элээн чедиишкиннерни чедип алган.

Колхоз эрткен чылын малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын бүгү үзүүннер аайы-биле ажыр күүседкен. Ол ышкаш мал чемнери белеткээриниң планы күүсетинген. Ону колдуунда малдың чаш төлүн камгалап алганының күселиби-биле чедип алган бис. Малга бөдүүн болгаш шыктыг чемнерни четчири-биле белеткээнинден мал кыштагладыышкынының байдалы бисте багай эвес чоруп турар. Бистің колхозка эрткен чылын инектерни бызааларындан чарып саар арганы калбаа-биле чоруткан. Ол ажыл болунуп ажыктыг түңнелдерин берген. Ылаңгыя бызаазындан чарган инектер ооң мурнунда чылдарда берип турганындан дыка хөй сүттү берген. Оларны барык шуптузун бызаа чокка саарынга чаңчыктырып өөреткен. Бо чылын төрүтүнген чаш бызаалар бүрүн доругуп турар. Олар ам эки ажаалда болгаш хайгаарада. Бызаа ажаакчызы эш А. Блинованың болгаш зоотехник эш Турнуң эгелекчи саналы-биле бызааларны соок черге ажаарының аргазын ажыглаарынче кирген бис. Ам ол арга болун шынзыктырып турар.

Бисте мал ажылының мурнакчыларының саны өзүп, онаашкан ажылынга оларның харыысалгалыы улам бедип, ажылдың аргазынга улам мергежип турар апарган. Чижээ, инек мал фермаларында кадарчылар Суван-оол, Сундуй олар 130 инекти ортумактан өрү деңгелдеде ажаап турарлар. Колхозтуң хойжулары Безереккей, Чигжит-оол, Сарыг-Хаа кадарып одарладыр хойларны ортумактан өрү деңгелделиг кылдыр ажаап турарлар. Хаван ажаакчызы Афанасьева, чылгычы Бүрбүжүк олар бодунуң ажылынга эки түңнелдерни чедип алганнар. Ол малчыннар эрткен чылын хөй күш-хүннерин ажылдап алганы дээш эки ажык орулганы алганнар. Мал ажылының талазы-биле мурнунда чылдардан бедик түңнелли чедип алганындан колхоз 1954 чылда эштиң, сүттүң, дүктүң күрүне планын ажыр дужааган болгаш пландан ажыр ол продуктуларны хөйну саткан.

Чамдык агротехникиг хемчегларни ажыглаанының түңнелинде тараа болгаш өске-даа культураларның дүжүү белээн. 1954 чылда тарылга планы 972 гектар турган, ол планны ажыр күүседип, 1155 гектар черни тараан бис. Эрткен чылын кызылтастың гектар бүрүзүнден 24,5 центнер, суланың—16,7, арбайның 27,9 центнер дүжүдүн алган бис, азы бүгү тараа культураларының гектар бүрүзүнден 21,6 центнер дүжүт ажаап алдынган. Кожайда хову бригадазы ((бригадири эш Натпит-оол) 61 гектар кызылтастың гектар бүрүзүнден 38 центнер дүжүттү, Торгалыгда хову бригадазы (бригадири эш Хохлов) — 42 гектар кызылтастан 35 центнер дүжүттү алган.

Колхоз 6 килограмм тараанны болгаш 3 рубль 20 копеекти колхозчуларга авансыга берген. Чамдык колхозчулар күш-хүнүнге хөй ажык-орулганы алганнар. Чижээ, дарган эш Жаров күш-хүнүнге 11 тонна тарааны, малчыннардан Шожукпан — 8 тонна, Чигжит-оол — 8 тонна, Безереккей — 7 тонна ажыг тараанны алганнар.

1955 чылдың тарылгазынга колхоз 1984 центнер тараанны уруп алыр планын 2160 центнерге, ооң иштинде 1400 центнер кызылтас үрелинин уруп алган.

Колхозчу эртемден Т. Мальцевтиң дуржулгазын ажыглаар сорулга-биле бо чылын бистің колхозка тускай участокту үскеш, аная иеңелде ажылын чорудар.

Бистің ажылывыста чамдык чедиишкиннер-биле чергелештир ам-даа улуг четпестер барын демдеглээр херек. Ылаңгыя тулуг ажылы—колхоз бүдүрүлгелинде эң хожудангай участок болуп артып турар. Эрткен чылын чурталганың, бүдүрүлгениң база мал ажылының тудугларының планы барык үзүлген. Бо чылын тудуг материалдарың белеткээр ажыл бисте кончуг ооңум чоруп турар.

Тарылга шөлдерине өдек сөөртүр ажыл база хожудап турар. Илиирлер септелгези ам-даа доозулбаан. Прик өдек саважыгаштар амдыгаа чедир кылдынмаан. Ынчангаш тулуг материалдарын колхоз төвүнче хар эригиже чедир сөөртүп доозары, часкы тарылга белеткелинде хожудаашкынларны узуткаары бистің мурнувуста соңгаарладып болбас сорулга.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ,
колхозта партия организациязының секретары.

Чурукта, библиотека эргелекчизи Н. Попова колхозчуларга чаа номнарны берип турары.

НОМГА КОЛХОЗЧУЛАРНЫҢ СОНУУРГАЛЫ

Хостуг шактарда колхозчуларның дыштанылгазын культурлуг эрттиреринің база бир одаа бисте библиотека болуп турар.

Библиотекада ном фондузу болгаш номчукчуларын саны үрүлүү бөвүлеп турар. 1954 чылдың эгезинде 3840 экземпляр ном турган болза, ам бөгүнге чедир ном фондузу 5100 экземпляр кыдыр өскен болгаш 258 номчукчуларлыг болуп турар. Номчукчуларның иштинден колхозчулар Базыр-оол, Кыргыс, Вочрецов, Маковкин, Шадрин өскелер-даа бир чыл дургузунда элээн каш номнарны номчуп дооскан идепкейлиг номчукчулар болуп турар.

Часкы, чайгы, күскү кампания ажылдарының үезинде хову турлагларында ажылдап турар колхозчулар ортузунга тускай көжер библиотеканы организастап турар бис. Ылаңгыя эрткен күзүн хову турлагларында колхозчуларга ажылдап турар колхозчулар ортузунга тускай көжер библиотеканы организастап турар бис. Ылаңгыя эрткен күзүн хову номчулганы болгаш беседаны чорудар талазы-биле комсомолчулар Базыр-оол, Изосимова олар идепкейлиг ажылдаанар.

Ындыг болза-даа номчукчуларның ном номчуур чери үүгле ийи бичии стол салырынга өй. Ынчангаш делгем залдыг чаа библиотека бажыңын тудары негетинип турар.

Н. ПОПОВА,
Торгалыг суурда библиотека эргелекчизи.

Чурукта, колхозтуң чеди чыл школазының бешки классында география кичээлинин чоруп турары.

Мээң ажылымның түңнели

Саанчы ажылга чоокта чаа чылдарда кирдим. Ам мени ферманың эки саанчыларының бирээзинге санап турар. Ажылдап кирген чылымдан эгелээш-ле эки саанчы деп мактатыра бербээн мен. Ону чедип алырынга хөй чыл иштинде ажылдап келген хоочун саанчыларының арга дуржулгазы меңээ улуг дузаны чедирген.

Бистің фермавыс инекти бызаазындан чарып саар ажылче кирге-ле элээн үр болган. Эрткен чылын меңээ 13 инекти быжыглаан. Ооң бирээзи дунгуш инек. Дунгуш инекти бызаазындан чарып саар кылдыр өөредири дыка берге. Ылаңгыя тепкиленип, сагдырбайн баарга хап, соп, атынып чөрүүдетпес, ону чаажыктырар. Дунгуш инектерниң сүдүн дужүрүп алырда оларны амданныг эки чемнер-биле чемгерип, эмиглерин чылыг суг-биле чуугаш, арыг аржыыл-биле курсадыр чодар. Ооң соонда инектің эмиин таалаадыр угуп, тускай арга хереглеп турган сүдүн дужүрүп эдиктирип өөредириниң аргазын эки билир мен. Инектерни чемгерип, саарда доктаатканы чурум өзугаар болдуруп турар бис. Саанчы кижи бодунга онаагылыг инектериниң чемгерилгезин харыылаар болгаш инек төрээн соонда бызаазы доруккуже чедир ажаар.

Төрүүр четкен инекти 15 хонук хире бурунгаар инек төрүүр тускай өрээлге тургускаш көк сиген-биле азыраан турар бис. Инек төрүптери билек чаш бызаага дезинин аазын иижиртирп чугула. Чаа төрээн инекти элээн хөй хонуктар иштинде тургузуу азыраан үндүрер. А ооң бызаазынга 15 хонукта шезинин арыг сүдүн иижиртип, доруккуже чедир азыраан бызаа ажаакчызынга хүлээдип берип турар мен.

Чайгы узун хүн дургузунда инекти мындыг чурум өзугаар саап турар бис: эртен 4-тен 6 шакка, чедир фермага, дүште 12 шактан 2 шакка чедир одарга, а кежээ 8 шактан 10 шакка чедир фермага саар. Хүн дуртту кыска үеларде саалданы моон ангы кылдыр чурумчудар.

Эрткен чылын мен 13 инекти саап чайлаанымның түңнелинде 14100 литр сүттү саап, тодаргайлаарга бир инектен чылда ортумаа-биле 950 литр сүт саап алыр турган планымны ыракта ажыр күүсеткен мен. Ынчангаш эрткен чылдың саналашкынында 598 күш-хүнү ажылдаан, 3 тонна тараа, 1794 рубльди ажылдан алдым.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунуп төөгүлүг доктаалын улуг сорук-биле дегдивишаан, бо чылын саап турар инектеримден эрткен чылдазындан хөй сүттү саап алыр дээш кызымаккай ажылдаарымны хүлээнип алган мен.

В. ТЮЛЮШ,
инек фермазының саанчызы.

Бызааларны соок черге ажаар арганы ажыглап турарывыс

1954 чылдың ноябрьдан эгелеп бызааларны соок черге ажаар арганы бистің колхозтуң № 1 сүт-бараан фермазында ажыглап турар. Мурнунда чылдарда бис бызааларны температуразы 15—18 градус чылыг, одалгалыг кажаага доруктуруп турган бис.

Эрткен чылын мен Бүгү-эвилелдің көдээ ажыл-агый делгелдезинге чорааш бызааларны ажаап доруктурарының аргаларынче, ылаңгыя бызааларны соок черге ажаарының аргазынче улуг кичээнгейни салган мен. Ол арганы бистің колхозка ажыглаар дугайында саналды киирдим. Колхоз баштаар чери болгаш мал ажылының тускай эртемниглери мээң саналымны детказннер. Ынчалзадаа чамдык инжилер чаа арганы ажыглаарындан дадагалзан турганнар. Ынчалза-даа бис дүжүп бербээн бис.

Бистің ажылывыстың дуржулгазы чүү көргүскенил? Мурнунда чылдарда бызааларны сооктан камгалаарын канчаар-даа орадашсывыса, олар аарыыр болгаш өлүп хораар чоруккa таваржып турганнар. Чижээ, эрткен чылдың бо үеларинде 14 бызааның хөй нурузу чылыг кажаага чаңчыктырып өстүргениниң дашкаар агаарладып үндүреринде челбинин, өкпезинге дегдирип база шөйүнду аарыындан өлүп хораан. Бистің ферма ийи каът сонгаларлыг, иштинде бызаа бүрүзү тускай клеткага (үзүктээн, кыры чадагай үгек) турар бызаа кажаалыг. Клеткалар шаладан 30 сантиметр бедик турар кылдыр кылдынган. Клетка-биле хана аразы 60 сантиметр хемчээлдиг кылдыр туттунган. Клетка иштинге курсаг саваңны 30 сантиметр кылдыр дежей чаткан.

Бызаа кажаалының доктаамал температуразы 2-ден 5 градус чедир соок болуп турар, чамдыкта даштын чылыг болганындан ооң температуразы 2 градустан ажыг чылыг-даа апаар. Кажаа иштинин агаары өг-шыктыг болу бээрге арыг агаарны киирип тургаш, курсадыр арганы ажыглап турар бис.

Ынчалза-даа бистер, ферма ажыллакчылары ол эрги кажааны бистің бо аргавыс-биле бызаалар ажаарынга таарышпас деп көргеш, колхоз баштаар черге чаа кажааны тудар дугайын саналдаан бис.

Чаа төрүтүнген чаш бызааны ажаап хайгаараарынче кичээнгей салыры бисте шыңгыы сагытынып турар. Чаа төрүтүнген бызааны доп-дораан саваң-биле дүрбүп, таарыштыр кылган чавынчакты кедиргеш, клеткаже суп, саваң-биле шып каар бис. Чаа төрүтүнген бызаага баштайгы 15 хире хонуктун дургузунда уурак берип, ооң соңгаар арыг сүттү иижиртири чугула. Доругуп келген бызааларга сула, сиген, морковь, дус, сөөк даланы берип турар бис. Бызааларны баштай 10—15 минута хире үеде дашкаар үндүрүп, шагын чоорту узадып турар бис. Бистің фермада бо чылын төрүтүнген чаш бызаалар шуптузу аарыг, сырынгы-даа чок өзүп доругуп турар, а мээң ажаалгамда турар бызааларының хонукта немелде деңзизи 600 грамм чедип турар. Бо чылын 50 бызааларны алыр деп турар мен.

А. БЛИНОВА,
бызаа ажаакчызы.

★ ★

Чурукта, ооң талазындан эгелээш: колхоз даргазы С. Афанасьев, сүт-бараан фермазының саанчызы В. Тюлюш, сүт-бараан фермазының эргелекчизи Л. Чуракашева, № 2 хову бригадазының бригадири К. Натпит-оол, бызаа ажаакчызы А. Блинова, хой мал фермазының эргелекчизи Х. Доржу.

Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

★ ★

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТТУГ ХУРАЛДАРЫ

Колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар

Чоокта чаа Эрзин районда «Коммунизмче орук» колхозтуң отчёттуг хуралы болуп эрткен. Колхоз баштаар черниң ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди колхозтуң даргазы эш Шойжуң кылган.

Колхоз организас, ажыл-агый талазы-биле элээн быжыкканы, колхозчуларның материалдыг, культурлуг деңнелиниң өскижээнин болгаш колхозтуң ниити ажылының өскенин илеткелчи чугаалаан.

Эрткен чылын часкы тарылганы 12 ажыл хүүнде бедик агротехниктиг деңнелге эрттирген. План ёзугаар 387 га тараа тарыыр тургаш, 445 ганы тараан. Ниитиниң малынга бөдүүн болгаш шыктыг чеменни белеткээриниң планын колхоз 138 хуу күүсеткен. Күскү тараа ажаап алышкының 21 ажыл хүүнде бедик шынарлыг чорудуп, чидириг чокка ажаап алган. Көдээ ажыл-агыйның янзы-бүрү продуктуларының аайы-биле күрүне планы хуусаа бетинде бүрүн күүсетинген.

Колхозта мал, чер, тудуг ажылы элээн шапкын темпи-биле чоруп турар. Ылаңгыя колхозта мүрнакчыларның саны көвүдээн. Малчыннардан эштер Серин, Сагаачы, Идам, Найдыр олар идепкейлиг ажылдаанар. Од ышкаш хову ажылында эштер Долчун, Шактар, Бадыр болгаш Шимит, тудугда Дамбалан, Ширжин, Очур болгаш Сонам олар боттарының кызымаккай күш-ажылы-биле улуг чедишкиннерни чедип алганнар.

Колхозтуң тудуг бригадазы (бригадири эш Соскум) 1954 чылда чурттарга бажыңнарының болгаш мал кажааларының, бүдүрүлге тудугларының талазы-биле көрдүнген тудугларны хуусаа бетинде күүсеткен.

Бүгү тараа культураларының дүжүттүүн бедидериниң болгаш ниитиниң малының баш санын өстүрериниң база оон продуктулуун бедиериниң талазы-биле онаалгалар ам-даа чедир күүсетинмээн. Колхоз чер болгаш мал ажылындан дыка эвээш орулганы алганы-биле колхозчулар ажылында тараа болгаш акшаны эвээшти алган. Колхозта тарааның дүжүлү дендии куду. Тараа культураларының бир гектар бүрүзүнден-не 12 центнер дүжүт алыр тургаш, чүгле 3—4 центнерни алган. Оон ынай бир саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 152 литр сүттү, хой бүрүзүнден 1 килограмм 400 грамм дүктү кыргып алган.

Чер болгаш мал ажылының продуктуларының куду болуп турарының кол чылдагааны болза, агротехниктиг болгаш зоотехниктиг хемчеглерни чогуур негелдезинге чедир чорутпайн турарында деп чүвени санал берген колхозчулар шыңгыызы-биле шүгүмчүлээннер.

Колхозтуң хову ажылының бригадазы-биле колхозта Тес-Хем МТС-тиң трактор бригадазы бедик дүжүт дээш чангыс аай демиселди кошкак чоруткан. Колхоз баштаар чери тараа шөлдерин сайзырадып, аңаа өдек, хүл болгаш өске-даа хевириниң удобрениелерин төгерин чедир организаставаан. Ылаңгыя картофель болгаш ногаа культураларынче кол кичээнгейни салбаан, оон уламынлан од культураларның үрезиннери мынчага чедир колхозта чок, оларны тывар хемчеглерни ап чорутпайн турар. Ногаалар өстүрер чылыткылыг черлерни, парник рамаларын ам-даа кылып эгелевээн. Амга чедир колхозчуларның агротехниктиг өредилгезин колхозта организаставаан.

Колхозта күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак, чамдык колхозчулар ниитиниң ажылынга ак-сеткилдиг эвес киржип турар. Эрткен чылын күш-ажылы кылып шыдаар колхозчуларның иштинден 98 кижи күш-хүннериниң доктаатынган минимумун күүсетпээн.

Колхозтуң баштаар чери көдээ ажылагый артелиниң Уставын каржызы-биле үреп, учёт болгаш отчёт ажылдарын сандргай тургусканын, ниитиниң өнчүзүн камгалаар талазы-биле чогуур демиселда чорутпайн турарын колхозчулар тодаргай айтып, ол чижектерни кыска хуусаада узуткаарын колхоз баштаар черинге саналдааннар.

Тес-Хем МТС чүгле хову ажылынче кичээнгей салгаш, мал ажылын хөгжүдеринче ам-даа бодунуң ажылын угландырбазын колхозчулар айытпышаан, мал ажылынга хөй күш кирер ажылдарны механизаставаның база МТС-тиң тускай эртемниглериниң харыысалгазын бедитпээнин саналдарынга чугаалааннар.

К. НУРЗАТ.
Б. САРЫГ-ООЛ.

Отчёттуг хуралдың шиитпирин амыдыралга боттандырар

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң отчёттуг хуралынга артель баштаар черинің даргазы эш Сүмбүрнүң отчёт илеткелин дыңнаан. Отчёттуг хуралга колхозтуң ажыл-чорудулгазының түңнелин чугаалашкан.

Колхозчулар, МТС-тиң механизаторлары СЭКП ТК-ның сентябрь, февраль-март, июнь Пленумнарының чүгүлү шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш кызымак ажылдаанын, көдээ ажыл-агый артели 1954 чылда эки дүжүттү чедип алганын, ниитиниң мал ажылын улам ынай хөгжүдер дээш элээн хемчеглерни чорутканын илеткелчи демдеглээн. Колхоз ниитиниң малының баш санын өстүрериниң планын күүсеткен, күрүнеге дужаар, эвт, сүт, дүк планын база күүседипкен.

МТС-тиң дузаламчызы-биле көдээ ажыл-агый артели эрткен чылда часкы тарылганы 9 ажыл хүүнде агротехниктиг бедик деңнелге дооскан, 450 гектар кур черни шинтгэдип ажыглаан. Тарылга планы ажыр күүсетинген. Колхозчулар тарааның чайгы ажаалгазын эвижиткен турган, ынчангаш бүгү 810 гектар кызылтастын гектар бүрүзүнден 20 центнер, а ынчаарга 156 гектар кызылтастың гектар бүрүзүнден 37 центнер дүжүттү чедип алган. Көдээ ажыл-агый артели күрүнеге дужаар тараа планын, ылаңгыя МТС-тиң ажылдап бергенинге натура төлевирин бүрүн күүсеткен болгаш оон ынай 110 тонна тараанны күрүнеге саткан. 1955 чылдың тарылгазынга четчир саныг 280 тонна янзы-бүрү үрезин тараа урлуган. Бо чылдың тарылгазынга 1898, оон иштинде 960 гектар кур чер белеткетинген.

1953 чыл-биле деңнээрге, колхозтуң орулгазы 2 катап өскен. Эки дүжүт алдынганы-биле бир күш-хүүнүге 5 килограмм тараа, 1 рубль 80 копеек онаажып турар. Чамдык колхозчуларның күш-хүүнүге тараа-биле алган ажылын акшага шилчидерге мындыг: Д. Комбу 12 муң 248 рубль, Х. Маадыр-оол 11 муң 346 рубль, Х. Дөдек 10 муң 537 рубль, С. Оруспай 9 муң 40 рубль орулганы тыпкан.

Чамдык чедишкиннер-биле чергелештир артель бүдүрүлгезиниң ажыл-чорудулгазында четпестерни илеткелчи болгаш колхозчулар боттарының саналынга илереткен. Колхоз эрткен чылда ногаа тарылгазының планын чүгле 81 хуу күүсеткен, оон эвээш дүжүт алган, ногаа ажаап алышкының өзалдаткан болгаш ногаа шыгжаар черлерни чогуур үезинде белеткевээнинден элээн хөй ногаа соокка алыскан болгаш үрелип баксыраан. Эрткен чылын өдек, хүл дээн ышкаш удобрениелерни ногаа шөлүнге ажыглаваан. Бо чылдың часкы тарылгазының белеткели чорувайн турар, ылаңгыя үрезин арыглаашкыны амдыгаа чедир доозулбаан. Ховуда 70 ажыг гектар тараа хөпээннен даан хевээр, бастырынмаан. Көдээ ажыл-агый артелинде күш-ажылдың организастыы болгаш бүдүрүкчүлүү куду деңнелде.

Малдың быжыг чем сууру четчирибиле тургустунмаан. Янзы бүрү чылдаганнардан малдың хораар чоруу амдаа бар. Инектерден сүт саап алырының планы күүсетинмээн болгаш инектерни бызааларындан чарып саар чорук багай организастатынган. Хойдан дүк кыргылдазы куду деңнелде.

Колхоз 1954 чылда тудуг планын шуут күүсетпээн. Бо чылын 600 кубометр ыяш кестинген-даа болза, тудуг участогунда сөөртүнмээн. Хову бригадаларының бригадирлери болгаш мал фермаларының эргелекчилери учёт, отчёт ажылын өжижидип шыдаваан, учётчиктер 700 ажыг күш-хүүнүн артыкка демдеглеп бижээн. Отчёттуг үениң дургузунда ревизия комиссиязы багай ажылдаанын отчёттуг хурал буруу шаап демдеглээн. Колхоз баштаар чери кадрларны белеткээр, өредир талазы-биле ажыл чорутпаан, бригадирлерни, ферма эргелекчилерин, учётчиктерни даады-ла ажылындан халаар чоруктар үргүлчү болуп турар.

МТС колхоз-биле чарган керээзин колдуунда күүсеткен-даа болза, сиген белеткелинин үезинде сиген кезер, бөлер, мал чемнерин сөөртүр, мал фермаларында хөй күш кирер ажылдарны механизастаар болгаш оон-даа өске ажылдарның талазы-биле хүлээлгелерин четче күүсетпээн.

Отчёттуг хурал колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле улам ынай быжыглаар болгаш 1955 чылда колхоз бүдүрүлгезиниң күүседир ажылдарының дугайында ылаңгыя ниитиниң малының баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дугайында шиитпир үндүрген.

Т. ХОВАЛЫГ.

Ниитиниң хөреңгизин камгалаар

Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң «ГАЗ-51» деп чаа автомашиназы 1953 чылда авария болган соонда мынчага чедир ажыглалда кирбейн аңаа турып келген. Сөөлгү үеде машина ажыглалга киирер туржук, харын септеп алыр арга чок болган.

Ниитиниң хөреңгизи — машинаның ажыын-даа көрбейн, колхозка когарал таварыштырган буруулуглар-ны тыпкаш, олардан машина өртээн төледи херек.

А. ДОРЖУКАЙ.

Кыдат Улус Республикада

Совет-кыдат керээнин 5 чыл оюн демдеглээни

ПЕКИН. ССРЭ биле КУР-нуң арызында найырал, эвилел болгаш бот-боттарынга дузалажылга дугайында керээге ат салганының беш чыл оюн Кыдат Улус Республикада валбаа-биле демдеглеп турар.

Байырлалдың хүннеринде чурттуң хоорайларынга болгаш суурларынга байырлыг хуралдар болгулаан. Культураның ордуларынга, клубтарга байырлыг кежээлер, концерттер чорутунган. Совет Эвилелиниң чедишкиннеринге алдар болдурган фото-делгелгелер ажыттынган. Февральдың 13-тен 15-ке чедир үш хүннериниң дургузунда Кыдатка совет кинофильмнерни көргүзүп турган.

Керээниң беш чыл оюнга хамаарыштыр беседалар чорудары-биле Пекинден 800 ажыг агитбригадалар көдээже үнген. Совет Эвилелиниң амыдыралының болгаш кыдат улуска совет улустуң ақы-дүүма дузаламчызының дугайын чугаалап турар фотовитриналарны найыслалдың кудумчуларында аскылаан.

Совет-кыдат керээниң 5 чыл ою кыдат парлалганың болгаш радионуң кичээнгейниң төвүнде турып турар.

ПЕКИН. Февраль 12-де кыдат-совет найыралдың ниитилелиниң Пекин салбырының эгелекчи чоруун ёзугаар организастаан, найырал, эвилел болгаш бот-боттарынга дузалажылга дугайында керээге ат салдынган хүнден бээр беш чыл болганынга алдар болдурган кежээ болган. Ол кежээге Пекиниң хөй-ниитизиниң төлөлекчилери, студентилер, өреникчи аныяктар, а ол ышкаш Пекинде совет албан черлериниң ажылдакчылары болгаш совет тускай эртемниглер киришкеннер. Кыдат-совет найыралдың ниитилелиниң Пекин салбырының мурнунда сураглыг кыдат чогаалчы Лао Шэ чүве чугаалаан, оон чугаазын олурушканнар изин-биле уткааннар. Даштыкы-биле культурлуг харылзаның Бүгү-эвилел ниитилелиниң Пекинде төлөлекчизи Н. К. Чеканов харыы сөс чугаалаан.

Байырлыг кежээниң соонда улуг концерт болган.

(СЭТА).

Даштыкы литератураның үндүрүлгези

ПЕКИН. СЭТА-ның корреспондентизиби-ле чугаазынга ном үндүрүлгезиниң херектериниң талазы-биле кол эргелелдиң начальнигиниң оралакчызы Цзин Цаньжаньның медеглээни болза, бо чылын кыдат дылче 2600 даштыкы авторларның чогаалдары очулдуртунар болгаш парлатынган турар, оларның иштинде орус болгаш совет авторларның чогаалдары база турар. В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның чогаалдарының тус-тус томнары парлатынып үнер. Ленинниң Совет күрүневи тургузарының үезинге хамааржып турар чогаалдары, а ол ышкаш К. Маркстың болгаш Ф. Энгельстиң тус-тус чогаалдары тускай брошюра кылдыр парлатынган турар. Апрель-майда политиктиг экономияның совет өредилге номунуң очулгазы доостур.

ССРЭ-де социалистиг тургузуушкунуң, совет эртемниң чедишкиннериниң; рационализация болгаш чогаадыкчы чорук дугайында номнарга сонуургал улуг.

Цзинь Цань-жаньның чугаазы-биле алырга бо чылын уран-чечен чогаалдарны хөй тиражтыг кылдыр парлап үндүрер.

Кыдат театрның ажылдакчылары бо чылын Станиславскийнин «Уран-чүүлде мээң амыдыралым» деп номнуң очулгазын алырлар.

(СЭТА).

Улустуң хосталга армиязын быжыглаар дээш

ПЕКИН. Улус төлөлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының доктаамал Комитединиң февраль 8-те болган хуралынга «Кыдаттың улустуң хосталга армиязының офицер составының шериг албаны эрттирер дугайында дүрүм» хүлээп алдынган.

Кыдаттың улустуң хосталга армиязын быжыглаарының талазы-биле чорудуп турар хемчеглерни тайылбырлап таныштырары-биле улустуң хосталга армиязының кадрларның кол эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы Сюй Ли-цин хуралга чүве чугаалаан. «Амгы үеде, чурттуң камгаланыр аргазын быжыглаар болгаш айыл чок чоруун хандырар, Ыраккы Чөөн-чүкте болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаар соруга-биле шеригге эки-турбиле албан эрттиреринден шериг хүлээлгезиниң системазынче шилчиирин шиитпирлээн»—деп Сюй Ли-цин чугаалаан.

«Кыдаттың улустуң хосталга армиязының офицер составының шериг албаны эрттирер дугайында дүрүмнү» күштүг болдурар дугайында Кыдат Улус Республиканың даргазы Мао Цзэ-дуннуң чарлыын кыдат парлалгага парлаан.

Ылаңгыя ол дүрүм ёзугаар Кыдаттың Улустуң хосталга армиязынга офицер болгаш генерал аттар тургустунар, а ол ышкаш Кыдат Улус Республиказының генералиссимузу болгаш маршалы деп шериг аттар бадылатынар.

(СЭТА).

Вена кыйгырыының адаанга ат салыышкыны

ПЕКИН. Пекин радиозунуң дыңнадын турарын ёзугаар алырга, февраль 12-де Пекинге тайбың камгалалының кыдат комитединиң даргазының оралакчызы Пын Чжэньниң даргалааны-биле Улустуң политиктиг консультативтиг төвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң бюрозу биле Тайбың камгалалының кыдат комитединиң каттышкан калбак хуралы болган.

Хуралга Тайбың камгалалының кыдат комитединиң даргазы Го Мо-жо илеткелин кылган, ол тайбыңның күштерин быжыглаарынче болгаш атомнуг дайынның айыылын чок кылыш үзүткаарынче кыйгырган.

Хуралдың киржикчилери Го Мо-жонуң илеткелин изин-биле чүүлдүгүүнген болгаш Тайбыңның Бүгү-делегей Төвүлелиниң бюрозунуң Вена сессиязының кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазының талазы-биле кампанияны Кыдат Улус Республикага калбартып чорудар дугайында шиитпирни чангыс өпсеткилдиг хүлээп алган. Ат салыышкынарының чыылдазының талазы-биле комитетти 65 кижи составтыг кылдыр соңгаан. Комитеттиң даргазынга Го Мо-жо соңгутурган.

Хуралдың бүгү киржикчилери боттарының аттарын атомнуг дайынга белеткелге удур делегейниң улустарынга Вена кыйгырыының адаанга салганнар.

(СЭТА).

Кореяның төп телеграф агентилелиниң дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Февраль 9-та Пхеньянга Кореяның Төп телеграф агентилелиниң дыңнадыын чарлаан, ында чугаалап турары болза:

Кореяның Төп телеграф агентилели мындыг медеглед кылырынга төлөлетиргеи:

Февраль 5-те 13 шак хиреде 9 америк самолёттар Барыын-Корея мугулдурунуң кырынга КУДР-нуң агаар кызыгаарын үрээннер болгаш 13 шак 20 минутада Соңгу Пхеньян можуда Синмидо ортулуктан мурнуу талаже 10 километрде турар пунктуга четкеннер, а оон соонда мурнуу талаже эггилээш КУДР-нуң агаар кызыгаарынга ужудуушкунун үргүлчүлээннер. Мурнуу Пхеньян можуда Ханчхон кырынга Кореяның улустуң армиязының истребительдеринге дескен америк самолёттар 13 шак 39 минутада чорупканнар.

Февраль 8-те 13 шак хиреде 9 америк самолёттар Барыын-Корея мугулдурунуң кырынга КУДР-нуң агаар кызыгаарын база катап үрээн болгаш 13 шак 14 минутада Ханчхондан барын талаже 70 километр хире черде турар пунктуга чедир ханылааннар. Оон соонда 13 шак 23 минутада мурнуу талаже эгтеш, козүлбейн барганнар.

Америк самолёттарның КУДР-нуң агаар кызыгаарынче бо халдаашкыны болза, америк шериг эрге-чагыргаларының Кореяге тайбынчыдылга дугайында дугуржулганы каржызы-биле чөрчүп үрээни АКШ-тың чазааның КУР-нуң херектеринге дорт шаптыктаашкынының түңнелинде, амгы үеде Ыраккы Чөөн-чүкте тургустунган дүшкүүрлүг байдалды улам ынай чидиглендиреринче угланган, өнчүк-чөңгөлиг үүлгедии болур.

АКШ-тың чепсектиг күштери бо ышкаш өнчүк-чөңгөлерлиг үүлгедиглерни моон соңгаар катаптавазын дээш АКШ-тың чазаа чугула хемчеглерни алыр ужурлуг. Бир эвес америк эрге-чагыргалар тайбынчыдылга дугайында дугуржулганы чөрчүп-үрээрин моон-соңгаар-даа чорудар болза, ол үүлгедиглер база оларның уржуктары дээш харыысалга бүрүнү-биле болгаш долузу-биле АКШ-тың чазаанга оонаажыр апаар.

(СЭТА).

Тайвань районунда байдалды холбаштыр конференцияны чыылдырары дээш

ДЖАКАРТА. Индонезияның парламентизиниң даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы Муистиң Тайвань районунда байдалга холбаштыр конференция чыылдырар дугайында ССРЭ-ниң саналын үүлдүг деп көрген медеглелин Ангора агентилели дамчыткан. «Ол болза, эки идея-дыр» деп Муис медеглээн.

Дыңнадын турарын ёзугаар алырга, февраль 17-де Индонезияның чазаа Тайвань районунда байдалдың дугайын чугаалажып көрген турар.

(СЭТА).

Херээженнерниң бүгү делегей демократтыг федерациязының төвүлелиниң сессиязы

ЖЕНЕВА. Херээженнерниң бүгү делегей демократтыг федерацияның (МДФЖ) төвүлелиниң бешки сессиязы Женевага ажыттынган. Төвүлелдиң кежигүннери болгаш Европа, Латин Америка, Азия, Африка чурттарындан 42 төлөлер сессияның ажылында киржип турар. Боттарының эргелери дээш, тайбыңны камгалаары дээш бүгү чурттарның херээженнериниң демисели-биле холбашкан айтырыглар хүн айтырыында турып турар. «Херээженнерниң Бүгү-делегей конгрессиниң соонда херээженнерниң демократтыг шимчээшкинин калбартыр, тайбын болгаш улустар аразында найырал дээш, херээженнериниң болгаш уругларның эргелери дээш демиселче МДФЖ-ниң сорулгаларының дугайында» МДФЖ-ниң чиргине секретатары А. Минеллының илеткелин сессияның киржикчилери дыңнаар.

(СЭТА)

Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту кошкадыр талазы-биле азия конференциязынга белеткел

ДЕЛИ. Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг байдалды кошкадырының талазы-биле азия конференциязын чыыдырарының талазы-биле улустар аразының белеткел комитеди февраль 9 болгаш 10-да Делиге хуралдаан. Комитеттиң ажылынга Индияның, Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының, Бирманың, Японияның, Цейлонуң болгаш Сирияның төлөлекчилери киришкен. Чаа Зеландия хайгааракчы болуп киришкен. Комитеттиң даргазынга Индияның хөй-ниити ажылдакчызы дээрги Рамешвари Неруну чаңгыс үн-биле бадылаан. Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының херээ дээш азия чурттарының каттыжарының чугулазы ам кажангызындан-даа артык чугула деп дээрги Неру комитеттиң кежигүннеринге угаадып медеглээн.

Комитеттиң хуралы доозулган соонда дыңнадыг парлап үндүрген, ам болур деп турар конференцияны деткирин илередип турар чаогалар Кыдаттан, Индонезиядан, Израильдан, Вьетнамдан болгаш Совет Эвилелинден алдынган деп чугаалап турар.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Индияның премьер-министрлериниң чарлаары тайбың кожа-хелбээ турарының беш принциптерин чугаалажыры конференцияның хүн айтырыының кол үүлү болур апаар деп дыңнадыгда демдеглеп турар. Политиктиг, экономиктиг, культурлуг болгаш эртем талазы-биле айтырыгларны конференцияга көөр апаар.

Азия конференциязының секретариадын тургузар дугайында белеткел конференциязының хуралынга шиитпир үндүрүнин болгаш ол секретериат Делиге турарын дыңнадыгда оон ынай айтып турар. Секретариаттың составынга Бирманың, Цейлонуң, Кыдаттың, Индияның, Индонезияның, Японияның, Пакистанның болгаш Совет Эвилелиниң төлөлекчилери кирер. Конференцияны бо чылдың апрель 6-дан 10-га чедир эртирерин шиитпирээнин дыңнадыгда демдеглеп турар.

(СЭТА).

Мурнуу Вьетнамда АКШ-тың дайын белеткели

ШАНХАЙ. Юнайтед Пресс агентилелиниң дыңнадынга үндезилээш Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдып турары болза, президент Эйзенхауэрниң тускай төлөлекчизи генерал Коллинс Мурнуу Вьетнамның херээнге американнарның «улам-на идепкейлиг» шаптыктаашкынының планын ажылдап кылган. Коллинс баодайжы армияның санын 100 муң кижиге «эде организастаар» болгаш Мурнуу Вьетнамга француз экспедиция корпузунуң чиик 4 дивизиязын хевээр арттырар деп турар. Индийкыдатта француз чепсектиг күштериниң кол командылакчызы Элиге «камгалалдың планын» тургузарының сорулгазын дааскан, а Индий-Кыдатта шериг элчиниин баштыны О'Даниэльге ол планны боттандырын чорударын болгаш баодайжы армияны өредирин дааскан. Юнайтед Пресс агентилелиниң даннадынын ёзугаар алырга, америк инструкторларның саны 350 кижи четкен турар.

(СЭТА).

Фин ажылчыннарның ажыл соксадыышкыны

ХЕЛЬСИНКИ. «Тюэкансон саномат» солунуң дыңнадын турарын ёзугаар алырга, Туркуда «Пансио» деп пароход тудар черниң суг дамчыдыкчылары администрацияның ажыл төлевирин кызырар деп орадаажышкынынга удур демиселин үргүлчүлеп турарлар. Оларның негелделерин администрация хандырып бербээн шаанда хүннүң-не дөрт шак дургузында ажыл соксадын турар деп ажылчыннар шиитпирлээн деп солун дыңнаткан.

(СЭТА).

Херээженнерниң конькиге дүрген маңнаарының талазы-биле делегейниң бирги чери дээш

ХЕЛЬСИНКИ. Февраль 12-де Куопио деп шоолуг улуг эвес фин хоорайжыгашка херээженнерниң конькиге дүрген маңнаарының талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдаа эгелээн. Маргылдаларда беш чурттарның: Совет Эвилелиниң, Чехословакияның, Швецияның, Финляндияның болгаш Норвегияның 17 спортсменнери киржип турарлар.

Маргылдаа 500 метрге чарыш-биле эгелээн. Ол маргылдаага бирги черни совет спортсмен Тамара Рылова алган, ол дистанцияны 48,9 секундада маңнап эрткен.

Үш муң метрге чарышка совет спортсмен Римма Жукова 5 минута 33,1 секундада маңнап, бирги черни алган.

Маргылдааның баштайгы хүнүнүң түңнелинде бирги черни Римма Жукова алган, оон саны—105,017 болган, ийиги черни Тамара Рылова, ол 105,717 санны алган.

Февраль 13-те муң болгаш беш муң метрге чарыштар болур.

(СЭТА).

Римма Жукова делегей чемпиону

КУОПИО. Февраль 13-те Куопио деп фин хоорайда Винелянниеми катокка 12 муң көрүкчүлерниң киржилгези-биле херээженнерниң конькиге дүрген маңнаарының талазы-биле делегейниң бирги чери дээш маргылдаа үргүлчүлээн. Маңнаарының техниказынга эки түңнелдерни болгаш шыдамык чорукту көргүскен совет дүрген маңнакчылар мурнукау ышкаш база-ла чыылганнарның кичээнгейниин төвүнге турганнар.

1000 метрге чарыш-биле маргылдаа эгелээн. Совет спортсменнер ол дистанцияга алды бирги черни алганнар. 1 минута 40,9 секундада маңнап, Софья Кондакова хамыкты мурнап келген.

Фин спортсмен Э. Хуттунен-биле кады 5 муң метрге чарышка маңнаан Римма Жукова ол дистанцияны 9 минута 26,4 секундада эрткен, ол дистанцияга Тамара Рылова үшкү черни (оон шагы 9 минута 39,9 секунда) алган.

Ол дистанцияга маңнааны дээш шаннадар тывысканының соонда, диктор херээженнер ортузунга конькиге дүрген маңнаарының талазы-биле делегей чемпионунуң адын совет спортсмен Римма Жукова чаалап алган деп чарлаан. Муң-муң көрүкчүлер байыр чедирген алгылар-биле харылзаанар. Доктаатынган чаңчыл ёзугаар кол судья чемпионуң алдын медалын Римма Жуковага тывыскан болгаш аңаа лавралыг чечектерни кедиргикен.

Совет Эвилелиниң Бүрүне гимнизи чаңгыланып турган. Чыылганнарның дицмиттиг адыш часкаашкыны-биле Римма Жукова хүндүлелдиң долганын маңнаан.

Маргылдааларның түңнелинде алган саннарының талазы-биле совет спортсменнер бирги үш черлерни чаалап алганнар.

Бирги черде Римма Жукова—212,857 саныг, ийиги черде—Тамара Рылова—215,007 саныг, үшкү черде—Софья Кондакова—215,565 саныг.

Дөртү черни фин спортсмен Э. Хуттунен алган—оон саны —216,177.

Совет спортсменнер В. Постникова, Меньшова болгаш Л. Селихова олар 5-ки, 6-гы болгаш 7-ги черлерни алганнар.

Дөштуг орукка болган чидиг демиселдиң түңнелинде совет спортсменнер 15 медальдардан 13 медальдарны, оон иштинде 5 алдын, 3 мөңгүн болгаш 5 хүлер медальдарны алганнар.

(СЭТА).

Редактор Д. О. Бегзи.

Кызыл хоорайда Рабочая кудумчузунда № 129 бажында чурттап турар хамаатты Николай Павлович Спицын Красноярск крайда Богатол хоорайының Больничная кудумчузунда № 5 бажында чурттап турар хамаатты Валентина Александровна Спицинадан чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херекти Кызыл хоорайның - улус судунуң 1-ги участогунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 8 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 8—62; редакторнуң оралакчызының 8—68, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллистериниң болгаш бухгалтериянның—3—65, харыысалгалыг секретарының 4—98, иштики информация, чагаа, улетпур транспорт киллистериниң—3—88.

ТС—01584. Культура эргелелиниң типографиязы